

PETRU OLOSU

*Din istoria
unui tezaur*

**RESTITUIȚI ROMÂNIEI TEZAU
SĂU!**

Editura Călăuza v.b.

PETRU OLOSU

Din istoria unui tezaur

Coperta: Cristina MORUZ

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
OLOSU, PETRU

Din istoria unui tezaur / Petru Olosu : pref.:

Valeriu Bârgău - Deva : Călăuza, 2004

ISBN 973-8438-22-5

73(498):913(47 Moscova)

739.1(497):913(47 Moscova)

PETRU OLOSU

Din istoria unui tezaur

Editura CĂLĂUZA v.b.

CUVÂNT ÎNAINTE

Când se întoarce Tezaurul Românesc de la Moscova în țară?

Orice editor care se respectă și-ar dori să tipărească o asemenea carte, orice român, orice trăitor pe aceste meleaguri ar trebui să aibă pe masă, alături de Biblie și o hartă a ținuturilor românești, cartea în care ni se arată cu tristețe, dar cu exactitate matematică, ce am încercat să salvăm din mâinile unui năvălitor, pentru a încăpea în labelle hrăpărețe ale Rusiei.

Dumnezeu să binecuvânteze clipa când aflându-mă la Brad pentru prezentarea cărții prietenului George Holobacă, domnul Crepcea mi-a vorbit cu admirație despre lucrarea unui brădean de origine, bucureștean prin adopție, domnul Petru Olosu. Aflând că acest om s-a născut la începutul secolului trecut, mai exact în 1917, am devenit și mai atent la discheta ce mi se promitea spre editare. Și n-am greșit deloc: am citit cartea pe nerăsuflăte, hotărând să o public cât mai grabnic. Românii au nevoie mare de adevăr. Și cartea aceasta realizată cu migală de bijutier de domnul Petru Olosu relatează pentru prima dată cum s-a trimis Tezaurul României la Moscova în 1916, spunând exact ce s-a trimis, actele ce au fost întocmite atunci între Banca Națională a României și guvernul imperial al Rusiei, precum și pregătirile, asigurările oferite de marile state ale Europei, că Tezaurul

României se va întoarce în țară. Ceea ce nu s-a întâmplat niciodată, ceea ce se speră în viitor. Un popor care își pierde speranța, își pierde totul!

Am citit și m-am cutremurat, paginile domnului OLOSU sunt realizate cu o deosebită documentare, a tradus personal fiecare document de arhivă ca să fie sigur că nu se strecoară nici cea mai mică greșeală. Domnul Olosu a realizat un dosar al acușării. M-am întristat când am citit că ministrul de finanțe Titulescu, nota pe o adresă a Băncii Naționale, că Tezaurul trebuie trimis deîndată din țară la Moscova, în America sau „aiurea” sub presiunea trupelor mareșalului Mackensen.

Așa cum am citit cu uimire ca în 1956, Nicolae Ceaușescu s-a înconțrat cu Brejnev pentru obținerea Tezaurului, căpătând doar o parte din „Tezaurul de la Pietroasa”. Cei doi lei tineri și fără mare putere atunci, au găsit pentru moment o soluție, soluția finală pe care Marea Rusie o amână mereu, se bucură și la biata noastră sărăcie. Ba mai are și nerușinarea să nu mai „știe” ce a declarat Troțki la îndemnul lui Lenin!

Ca o constatare tristă, descopăr în spatele documentelor scoase la iveală de domnul Olosu, că de-a lungul veacurilor pentru acest tezaur s-au bătut mulți români, dar puțini conducători mai vechi sau mai noi ai românilor!?

Citiți bine români, cartea domnului Olosu și vă notați adânc în minte ce conține Tezaurul Românesc aflat în burdihanul Rusiei.

Valeriu BĂRGĂU

DIN ISTORIA UNUI TEZAU

În curând se vor împlini optzeci și șapte de ani de când prima serie de valori din tezaurul României a fost încredințată delegaților Rusiei Imperiale, la data de 14/29 decembrie 1916, spre a fi strămutată la Moscova și păstrată în safe-urile de la Kremlin, urmând a fi restituită României după încheierea războiului. În 27 iulie 1917 a urmat al doilea transport de valori din tezaurul României cu aceeași destinație și cu aceleași condiții.

Aceste măsuri de strămutare au fost aprobate de Guvernul României, retras la Iași, precum și de Guvernul Imperiului Rus. Ele au fost impuse de situația alarmantă a desfășurării operațiilor de război, existând pericolul iminent ca trupele inamice ale Puterilor Centrale să invadeze teritoriul țării noastre și să acapareze tezaurul României.

Până la data prezentă, acest tezaur nu a fost restituit decât în foarte mică parte: „Cloșca cu pui de aur” și nu completă.

În perioada interbelică au fost întreprinse demersuri asidui de către Guvernele României pe lângă U.R.S.S. pentru restituirea lui, dar fără rezultat.

După instaurarea regimului comunist în România, chestiunea tezaurului a devenit tabu și nu a fost abordată sub nici o formă, în nici o împrejurare.

După revoluția din 1989, prin care s-a înlăturat regimul comunist din țara noastră, s-a încheiat un tratat de prietenie cu U.R.S.S., semnat de Președintele României, Ion Iliescu și Președintele U.R.S.S., Mihail Gorbaciov. Acest tratat nu prevedea nici o clauză privitoare la tezaurul României de la Moscova. Dar cum U.R.S.S. s-a desființat, tratatul, rămânând fără obiect, nu a mai fost ratificat.

În cursul anului 2003, a fost încheiat un nou tratat de prietenie cu Rusia, semnat de Președintele României, Ion Iliescu și Președintele Rusiei, Vladimir Putin, dar nici acest tratat nu conține clauze privind restituirea tezaurului. S-a încheiat doar o Declarație a miniștrilor de externe a acestor două țări, în care se prevedea înființarea unei comisii care să studieze această chestiune.

În cele ce urmează vom încerca să înfățișăm istoricește, fără interpretări, fără comentarii, (lăsând plăcerea acestui exercițiu la latitudinea cititorilor) numai pe bază de documente, etapa din „viața” tezaurului, cuprinsă între data primului transport la Moscova, predarea către Guvernul Rusiei în 14/27 decembrie 1916 și data Conferinței Internaționale de la Genua, aprilie 1922, care a hotărât: „Guvernul sovietic rus va restitui Guvernului român valorile depozitate la Moscova de numitul Guvern român” (clauza XII). Această hotărâre a fost comunicată în mod oficial delegației sovietice la 2 mai 1922, prin intermediul Ministerului Afacerilor Străine al Franței. La acea dată România nu avea relații diplomatice cu U.R.S.S.

Debutul intervenției României în primul război mondial, în 1916, s-a petrecut sub auspicii nefavorabile, sub amenințarea crescândă a armatelor germane de sub comanda mareșalului Mackensen, pregătite de invazie pe teritoriul României. Dezechilibrul între forțele beligerante în acest sector al frontului era net în favoarea inamicului nostru. Pericolul iminent al unor pierderi de vieți omenești, distrugeri de bunuri, acapararea tezaurului României, a determinat retragerea din București a familiei Regale, a Guvernului României, a instituțiilor fundamentale în Moldova și stabilirea lor la Iași, devenit astfel capitala vremelnică a României.

Prin Decretul nr. 3120 din 17 noiembrie 1918, sediul central al Băncii Naționale a României se strămută și el la Iași, urmând ca toate operațiile Băncii să se facă în noua capitală a țării, unde s-au stabilit și sediile Consiliului General și Consiliului de Administrație al Băncii. Evident, întreg tezaurul Băncii Naționale a luat și el drumul Iașilor.

În urma unor consultări și analize cu reprezentanții Puterilor Aliate, alături de care România intrase în război, Franța, Anglia, Rusia, s-a conturat ideea de a strămuta tezaurul României într-o țară care să ofere garanția păstrării în deplină siguranță a acestuia și restituirea lui după încheierea războiului. Discuțiile pe această temă în sânul Guvernului au fost aprinse. Alegerea între Moscova, Londra sau chiar Cristiania (Oslo) s-a dovedit dificilă. S-a avansat chiar ideea de a se interveni pe lângă guvernul englez să ne faciliteze depozitarea tezaurului într-o țară neutră. În sfârșit „*allea iacta est*”: Guvernul a hotărât strămutarea tezaurului la Moscova.

Dar Consiliul General al Băncii Naționale, întrunit la 2 decembrie 1916, hotărăște:

„1. Tezaurul se va strămuta dacă Guvernul va încunoștiința această Bancă, fiindcă această strămutare prezintă un interes superior de stat. Numa

după tratative cu Guvernul Imperial Rus va face strămutarea întrucât (acesta) are să asigure paza și păstrarea lui.

.....

4. Se va stipula în protocolul ce se va încheia cu autoritățile rusești, care vor primi tezaurul în păstrare că el este și rămâne proprietatea Băncii Naționale a României, care va putea dispune de el conform cu interesele ei și îl va putea inspecta oricând prin directorii și cenzorii ei.” (sublinierea noastră).

La această hotărâre a Băncii Naționale, Guvernul României, prin Ministrul Finanțelor Emil Costinescu, răspunde Viceguvernatorului Băncii Naționale a României, Ioan G. Bibicescu, prin adresa nr. 777/8 decembrie 1916, următoarele:

„Strămutarea Băncii Naționale de la București la Iași, împreună cu stocul său metalic, a fost negreșit făcută în scop de a asigura această instituțiune și averea Statului, cât și averile care au o relațiune mai strânsă cu Statul. Stocul metalic al Băncii garantând întreaga circulație a biletelor de bancă, prezentând astăzi o mare parte din averea publică, trebuie să fie apărat cu mare băgare de seamă de un asemenea rizic ... În consecință s-ar impune poate trebuința de a se lua și de Banca noastră Națională precauțiuni, ce s-au luat de puternica Bancă Națională a Franței, asigurând stocul metalic într-o țară străină. Dacă Banca noastră Națională ar crede, precum credem și noi, că această precauțiune nu ar fi de prisos, atunci v-am propune mutarea stocului și a oricăror valori ar crede Banca la Moscova, unde tezaurul Imperiului aflat la Kremlin oferă o mai mare securitate decât oriunde. (sublinierea noastră). Transportul în alt loc, spre exemplu la Londra, este și mult mai greu și expus pericolului transportului pe mare, amenințat de submarinele germane.

Demersurile sunt făcute de pe acum pe lângă Guvernul rusesc pentru ca mutarea averei Statului de la Casa de Depuneri și de la Ministerul Finanțelor să se poată eventual duce tot la Moscova.”

La această comunicare a Guvernului României, guvernatorul Băncii Naționale răspunde Ministrului Finanțelor, în aceeași zi, prin scrisoarea nr. 52299/8 decembrie 1916, astfel:

„... Consiliul General al Băncii s-a unit în totul cu vederile exprimate, fiind de acord asupra nevoii punerii în siguranță a tezaurului Băncii Naționale, care este averea sa privată, în contra unor eventuale invaziuni ale inamicului și roagă Guvernul să ia măsurile necesare în această privință.”

Deși nu erau încă încheiate tratativele dintre Banca Națională care, cu multă prudență, solicită insistent îndeplinirea tuturor condițiilor prevăzute de Consiliul General al Băncii în 2 decembrie 1916, în special punctul 4, din hotărârea mai sus menționată, totuși Guvernul temător de precipitarea evenimentelor, insistă pentru urgentarea strămutării tezaurului României la Moscova.

În fața acestor presiuni, Banca Națională, precaută în a preveni eventuale riscuri, comunică Ministrului Finanțelor prin scrisoarea nr. 53.402/11 decembrie 1916 următoarele:

„... Se pun stăruinți ca să încercăm tezaurul Băncii chiar astăzi spre a-l porni în Rusia. Strămutarea tezaurului în țară străină prezentând o gravitate excepțională, avem onoarea a vă aduce la cunoștință, Domnule Ministru, că, conform votului Consiliului General al Băncii, nu vom putea proceda la încărcarea tezaurului, adică la predarea lui în mâna unor funcționari străini, decât dacă ni se va comunica convențiunea încheiată cu Guvernul Imperial Rus, pentru garantarea acestui tezaur, și autorizarea dată unor funcționari anume de a primi acele valori în mâinile și sub responsabilitatea Guvernului Imperial Rus”. (sublinierea noastră).

Ministrul finanțelor a răspuns acestei scrisori a Băncii Naționale cu promptitudine:

„Răspunzând adresei dv. nr. 53402/11 decembrie 1916, vă comunic că puteți expedia în toată liniștea stocul metalic al Băncii Naționale la Moscova, spre a fi pus în tezaurul împărătesc la Kremlin, căci, deosebit de trimiterea de la Petrograd a unui tren special cu gardă puternică pentru transportul acestui stoc, ministrul Rusiei la Iași d-l general A. Mossoloff de față cu d-l Danielopolu, s-a angajat a semna protocolul acestei operațiuni așa cum ne va conveni, spre a ne da deplină asigurare, atât pentru călătoria la ducere și întoarcere, cât și pentru păstrarea în tezaurul de la Kremlin.”

În același sens, Consiliul de Miniștri, din care au făcut parte Ion C. Brătianu, Victor Antonescu, Vintilă Brătianu, Al. Constantinescu, M. Perechide, C.I. Istrate, M.G. Cantacuzino, E. Costinescu, I.G. Duca, D. Greceanu, Take Ionescu și G. Mărzescu, prin Jurnalul nr. 20901 bis/12 decembrie 1916 „găsește că este nevoie să se pună în siguranță în Rusia tezaurul Băncii și aprobă transportarea lui”.

Legea votată în aceeași zi și promulgată prin Decretul nr. 3204/24 decembrie 1916 sancționează hotărârea Consiliului de Miniștri din jurnalul de mai sus și prevede la articolul 1 :

„... Consiliul General al Băncii va putea strămuta tezaurul Băncii în oricare altă parte când va crede că o asemenea măsură ar fi necesară pentru a pune tezaurul în siguranță ...”

În continuarea pregătirii documentelor privind strămutarea tezaurului României la Moscova, redăm mai jos, în traducerea noastră, nota adresată în limba franceză, la 11 decembrie, 1916 de către ministrul Rusiei la Iași, A. Mossoloff, ministrului român al finanțelor.

*Legăția Imperială a Rusiei
în România
nr. 148*

*Iași, 11 decembrie 1916
J. nr. 3470/12 decembrie 1916*

Domnule Ministru,

Am onoarea să informez Excelența Voastră că, printr-o telegramă de astăzi, E.S. D-l Pokrovsky, ministrul afacerilor străine, îmi face cunoscut că E.S. D-l Bark, ministrul finanțelor, mă autorizează să semnez pentru dânsul protocolul, că un anumit număr de casete cu valoare declarată de Banca Națională a României a fost încărcat în tren și că Guvernul rus garantează integritatea lor, atât în timpul parcurșului, cât și în timpul depozitării la Moscova (sublinierea noastră). După aceea, această încărcătură va trebui să fie predată șefului escortei trenului, contra unui act special de confirmare a primirii.

Al doilea protocol relativ la depozitarea fondurilor la Moscova într-un compartiment separat, având două chei, dintre care una va fi păstrată de funcționarul român și cealaltă de funcționarul rus, va fi semnat de delegatul Ministerului Imperial de Finanțe la Moscova.

Binevoiiți a agreea, Domnule Ministru, asigurarea înaltei mele considerațiuni.

ss A. Mossoloff.

Această notă a fost trimisă Băncii Naționale a României de către ministrul finanțelor Victor Antonescu, cu scrisoarea nr. 1151/11 decembrie 1918, precizând următoarele :

„În urma asigurărilor verbale ale domnului Mossoloff, ministrul Rusiei, că va semna protocolul de predarea stocului metalic al Băncii a venit acum cu autorizarea dată de ministrul de finanțe al Rusiei, domnului general Mossoloff, de a semna acel protocol în numele Guvernului imperial, dând

toate asigurările trebuincioase Băncii, atât pentru transportarea acelu stoc, cât și pentru păstrarea lui în tezaurul imperial din Kremlin (sublinierea noastră).

Acum puteți accelera cât mai mult încărcarea stocului, operațiunea fiind de natură a se face cât mai repede.

Puteți lua în același timp înțelegere cu ministrul Rusiei pentru redactarea protocolului, care se va semna îndată ce stocul va fi încărcat”.

În baza acestei aprobări a Guvernului României, Consiliul General al Băncii Naționale a aprobat transportarea tezaurului României la Moscova.

Primul transport. În ziua de 12/25 decembrie 1916 a început, în gara Iași, încărcarea primei părți din tezaurul României în trenul pentru Moscova, operațiunea durând trei zile.

Au fost prezenți la aceste operațiuni:

- din partea Rusiei, delegatul Guvernului Imperial rus, generalul A. Mossoloff;

- din partea României, Theodor Capitanovici, directorul Băncii Naționale, Anghel Saligny, cenzor și M.Z. Demetrescu, casier central al Băncii.

Odată terminate operațiile de încărcare a vagoanelor, de sigilare, de plumbuire a ușilor vagoanelor, în 14/27 decembrie 1916 s-a redactat un protocol, în limba franceză, în trei exemplare originale din care unul s-a predat delegatului Guvernului rus, al doilea ministrului finanțelor Guvernului român și al treilea delegaților Băncii Naționale a României.

Redăm mai jos, în traducerea noastră, acest protocol.

PROTOCOL

*încheiat la Iași la 14/27 decembrie 1916, cu ocazia
încărcării tezaurului Băncii Naționale.*

Banca Națională a României, voind să pună în siguranță tezaurul său de aur, care să garanteze emisiunea de bilete de bancă și care constituie proprietatea sa privată, a hotărât, potrivit deciziei Consiliului său General să transporte acest tezaur în Rusia.

Banca Națională a României, obținând asentimentul Guvernului Imperial rus în această chestiune, la intervenția Guvernului român, a încredințat acest tezaur delegatului Guvernului Imperial al Rusiei, care a procedat, în gara Iași, în prezența delegaților Băncii Naționale a României, la încărcarea în vagoane a casetelor de lemn, conținând numitul tezaur.

casete închise și sigilate cu sigiliile delegaților Băncii Naționale a României și la aplicarea de sigilii pe vagoane. (sublinierea noastră). În ziua de 12/25 decembrie 1916 s-au încărcat șapte (7) vagoane cu numerele :

218873 Privalanski	183002 HNK	300668 MPK
324609 Pb	38815 Cz	346002 PM
170007 Py,		

punându-se în fiecare vagon câte o sută (100) casete, deci în total șapte sute (700) casete.

În ziua de 13/26 decembrie 1916 s-au încărcat alte șapte (7) vagoane purtând numerele :

889135 A2Mnu	500954 MKHuU	44083 CzBM
286927 Py	605008 uqubuc	112150I-OB
597596 uqubuc		

punându-se în fiecare vagon câte o sută (100) casete, cu excepția vagonului nr. 44083 CzBM, în care s-au încărcat 140 (una sută patruzeci) casete, deci în total 740 (șapte sute patruzeci) casete.

În ziua de 14 / 27 decembrie 1916 s-au încărcat alte trei vagoane, purtând numerele :

290221 CzBM	528259HNK	225692I-OB
-------------	-----------	------------

punându-se în primele două vagoane câte o sută (100) casete și în al treilea 98 (nouăzeci și opt) casete, deci în total 298 (două sute nouăzeci și opt) casete.

Valoarea totală în aur efectiv, compusă din monede de naturi diferite și de lingouri de aur, încărcate în susnumitele vagoane, este de lei aur 314.580.456 bani 84 (trei sute patrusprezece milioane, cinci sute optzeci mii, patru sute cincizeci și șase lei aur și optzeci și patru bani), conform declarațiilor Băncii Naționale a României. (sublinierea noastră). Noi declarăm că sigiliile aplicate pe fiecare casetă sunt intacte. În afară de tezaurul Băncii Naționale mai sus menționat, s-au încărcat în același vagon nr. 225692 I - OB încă două casete purtând sigiliul Băncii Naționale a României, casete a căror valoare declarată este de șapte milioane (7). (Bijuteriile Reginei Maria - n.n.).

Ușile fiecărui vagon au fost închise cu două lacăte și au fost sigilate fiecare cu două sigilii, unul aplicat de delegatul Guvernului Imperial rus și celălalt, acela al Băncii Naționale a României, aplicat de delegații acestei Bănci. În plus, fiecare ușă a fost plumbuită cu plumbii Băncii Naționale a României.

Tezaurul Băncii Naționale a României, precum și două casete se găsesc, din ziua în care au fost încredințate delegatului Guvernului Imperial al Rusiei și încărcate în vagoane, sub garanția Guvernului Imperial al Rusiei, în ce privește siguranța transportului, siguranța depozitului, precum și întoarcerea în România. (sublinierea noastră). Când acest tezaur va fi depus în Rusia, în compartimentul rezervat de Guvernul Imperial, se va face un inventar al conținutului casetelor; inventar despre care se va face mențiune în protocolul ce se va încheia acolo, care va constata, printre altele, efectuarea depozitului precum și valoarea sa.

Prezentul protocol a fost redactat în trei exemplare originale, din care unul a fost luat de delegatul Guvernului Imperial al Rusiei, altul de Ministrul Finanțelor al Regatului României și al treilea de delegații Băncii Naționale a României și a fost semnat de Excelența Sa General -locotenent Mossoloff, trimis extraordinar, ministru plenipotențiar al Majestății Sale Împăratul Rusiei, acționând ca delegat în această chestiune al Guvernului Imperial Rus, de Domnul Victor Antonescu, Ministrul Finanțelor al Regatului României și de delegații Băncii Naționale a României, Domnul Theodor Capitanovici, director, Domnul Anghel Saligny, cenzor și Domnul M. Z. Demetrescu, casier principal al Băncii.

Încheiat astăzi 14/27 decembrie 1916 la Iași, România.

*Ministrul Rusiei
(ss) A. Mossoloff*

Eu, subsemnatul Victor Antonescu, Ministrul Finanțelor României, certific că Banca Națională a României a transportat tezaurul său la intervenția și cu consimțământul Guvernului român și că tezaurul constituie proprietatea Băncii Naționale.

*Ministrul Finanțelor
(ss) Victor Antonescu*

* * *

Trenul spre Moscova a fost însoțit de delegații Băncii Naționale a României, directorul Th. Capitanovici, cenzorul A. Saligny, care au primit însărcinarea să rămână la Moscova și să păstreze două din cheile de la safeurile unde se va depozita tezaurul României.

* * *

După sosirea primului transport al tezaurului României la Moscova, delegații României și ai Rusiei au procedat la inventarierea și verificarea conținutului casetelor în care fusese ambalat acest tezaur. Operațiile au început în 9 ianuarie 1917 și au durat 26 de zile, fiind încheiate în ziua de 4 februarie 1917. (Reamintim cititorilor că tezaurul fusese împachetat la Iași în 1738 casete, conținând o valoare totală de 314.580.456,84 lei aur și 2 casete cu bijuteriile Reginei Maria cu o valoare de 7.000.000 lei aur).

Rezultatele acestei inventarieri și verificări detaliate ale acestui prim transport al tezaurului la Moscova au fost consemnate în procese - verbale încheiate în fiecare zi.

După terminarea acestor operațiuni s-a procedat la depunerea tezaurului la Kremlin, în compartimentele speciale din Palatul Armurelor. Cu această ocazie s-a încheiat un protocol în limba franceză, la data de 16 februarie 1917, semnat de delegații Băncii de Stat a Rusiei și Băncii Naționale a României.

Redăm mai jos acest protocol în traducerea noastră.

PROTOCOL

*încheiat la data de 16 februarie 1917 cu ocazia depunerii
tezaurului aur al Băncii Naționale a României la Kremlin*

Ca urmare protocolului semnat de noi la Moscova în 21 decembrie 1916, noi, subsemnații delegați ai Ministerului Finanțelor Vasili Iacovlevici Kovalnițki, consilier de stat, actual director al Sucursalei Băncii de Stat din Moscova, N.W. Weniaminoff, directorul caselor numitei sucursale și V.I. Iacovleff, subdirector al Băncii de Stat din Moscova, pe de o parte, și Th. Capitanovici, directorul Băncii Naționale a României, A. Saligny, cenzor și M.Z. Demetrescu, casier principal al numitei Bănci, pe de altă parte, primii acționând conform dispozițiilor ministrului de finanțe nr. 1267 din 14 decembrie 1916, am întocmit în prezența domnului Pierre Guerin, consulul României la Moscova, reprezentant al Guvernului român, prezentul proces-verbal, după cum urmează :

După protocolul semnat în 14/27 decembrie 1917 la Iași, s-a început în 9 ianuarie 1917 efectuarea unui inventar detaliat al conținutului a 1740 casete, cu sigiliile Băncii Naționale a României, depus la 21 decembrie 1916 în compartimentul de rezervă al sucursalei Băncii de Stat la Moscova Kremlin, Palatul Armurelor, în scopul verificării conținutului casetelor și valoarea sa.

Înainte de deschiderea casetelor s-a procedat conform protocoalelor din 21 decembrie 1916, la o inspecție minuțioasă a sigiliilor Băncii Naționale a României de pe toate cele 1740 casete și în același timp s-a procedat la o clasificare a casetelor; după natura monedelor. Sigiliile a 774 casete au fost găsite degradate, totuși s-a constatat că o parte considerabilă a acestor degradări are caracterul unor foarte mici fisuri produse de schimbarea temperaturii sau provenind din șocurile inevitabile din timpul transportului și al diverselor manipulări.

Apoi s-au stabilit de comun acord condițiile și ordinea de verificare a valorilor; precum și formalitățile de îndeplinit la această verificare.

1. În primul rând se vor deschide casetele cu sigiliile degradate și apoi celelalte în ordinea categoriilor de monede.

2. Se vor deschide casetele conținând 8 saci, fiecare cu monede de aur de aceeași valoare, se va număra conținutul numai a doi saci și se vor cântări toți cei 8 saci, verificând greutatea și valoarea indicată pe fiecare fișă și aplicând noi fișe pe sacii numărați.

3. Valorile care dintr-o cauză oarecare nu vor putea fi numărate, nici cântărite sunt acceptate cu valoarea declarată de Banca Națională a României.

4. După verificarea făcută, conținutul de valori va fi reînchis în casete, care vor fi sigilate din nou de Banca Națională a României.

5. În fiecare zi se va redacta un proces-verbal sumar asupra procedurii de verificare; după aceasta, la sfârșitul verificării, se va face un tablou de lucrări care va fi atașat la protocol.

6. Un tablou detaliat al valorilor depozitate, cu indicarea numărului de casete, de saci și a naturii monedelor și a valorii lor în lei va fi de asemenea atașat prezentului protocol.

Urmând prescripțiile indicate, verificarea și recepția valorilor care constituie proprietatea Băncii Naționale a României au fost efectuate timp de 19 zile, începând cu 9 ianuarie până în 4 februarie inclusiv, după cum urmează:

a) 1737 casete au fost deschise și după verificare au fost reînchise aplicând noi sigilii ale Băncii Naționale a României;

b) 13.023 saci cu monede de aur au fost cântăriți și din acest număr de saci, 3565 saci au fost deschiși și monedele pe care le conțineau au fost numărate și s-a făcut o nouă înscriere pe etichete (fișe);

c) Lingourile de aur au fost inspectate la vedere și parțial cântărite și au fost acceptate pentru valoarea și greutatea declarate;

d) Ceilalți saci cu diferite monede în sumă de 103.605 lei și 12 bani au fost acceptați la valoarea indicată pe acești saci sigilați;

e) Alți doi saci cu valori speciale (bijuteriile Reginei Maria - n.n.) în valoare declarată de 13.065 lei 86 bani au fost recepționați fără a fi deschiși.

Toate valorile efectiv verificate, adică numărate sau cântărite, au fost găsite perfect conforme, în ce privește numărul și valoarea lor, declarațiilor făcute de Banca Națională a României și, adăugând la suma lor aceea a celorlalte valori neverificate efectiv, se obține suma totală a tuturor valorilor de 321.580.456 lei (lei aur - n.n.) și 84 bani, care au fost declarate încă de la început de Banca Națională a României.

Date detaliate privind mersul lucrărilor de verificare și starea valorilor verificate sunt menționate în două tablouri anexate prezentului protocol și semnate de către delegați, conform procedurilor prescrise.

La sfârșitul tuturor operațiunilor de verificare și de recepție, aceste 1738 casete conținând valorile ce constituie proprietatea privată a Băncii Naționale a României în sumă de 314.580.456 lei aur 84 bani și alte două casete cu o valoare de 7.000.000 lei aur, deci în total una mie șapte sute patruzeci (1740) casete sigilate cu sigiliile Băncii Naționale a României pentru suma totală de trei sute douăzeci și unu milioane cinci sute optzeci mii patru sute cincizeci și șase lei aur și 84 bani (321.580.456 lei aur și 84 bani) au fost depozitate în același compartiment de rezervă al sucursalei Băncii de Stat la Moscova în Kremlin (Palatul Armurelor) sub garanția Guvernului Imperial Rus pentru siguranța depozitului, în conformitate cu datele înserate în prezentul protocol. (sublinierea noastră)

Asupra acestora subsemnații au convenit :

1) Având în vedere verificarea minuțioasă a condițiilor în care vor fi păstrate valorile, garantând în mod perfect interesele celor două părți, o nouă verificare detaliată nu va fi nevoie să fie efectuată la restituirea tezaurului Băncii Naționale a României, (! ! nota noastră), ci se va limita la deschiderea casetelor ale căror sigilii vor fi fost serios deteriorate. Fracturile produse pe sigilii prin schimbarea temperaturii sau ca urmare a șocurilor, nu trebuie să servească de motiv pentru deschiderea casetelor, dacă ansamblul altor indici nu inspiră îngrijorare.

2) În timpul în care valorile se vor găsi la Moscova, reprezentanții Băncii Naționale a României acreditați valabil, vor avea la orice oră acces la compartimentul de rezervă, unde este păstrat tezaurul acestei Bănci și vor putea face inspecții și verificări parțiale.

Totuși intrarea în compartimentele de rezervă, precum și orice fel de operațiuni asupra valorilor nu vor fi permise decât în prezența funcționarilor autorizați de sucursala Băncii de Stat din Moscova, preveniți din timp. Pentru toate intrările în compartimentul de rezervă și pentru toate felurile de operațiuni va fi încheiat un proces-verbal sumar.

Restituirea tezaurului nu va fi posibilă decât la prezentarea de depline puteri speciale ale delegaților Băncii Naționale a României.

La data de 4 februarie 1917, toate operațiunile fiind terminate, ușile compartimentului rezervat depozitului Băncii Naționale a României au fost închise. Pe ușa interioară (grile de fier) a fost aplicat sigiliul Băncii Naționale a României și pe ușa exterioară (coffre fort) sigiliile delegaților Ministerului Imperial de Finanțe iar cheile au fost date, cea de la ușa exterioară domnului Vasili Iakovlevici Kovalnitzky, administratorul sucursalei Băncii de Stat din Moscova, iar cea a grilei ușii exterioare precum și cea a grilei interioare domnului Th. Capitanovici, delegatul Băncii Naționale a României și directorul acestei Bănci, care este autorizat să rămână la Moscova până la o nouă dispoziție a Băncii.

Au fost puse în post santinele lângă ușa de intrare a acestui compartiment și servanți ai Băncii de Stat (ruse) au fost, de asemenea, însărcinați cu paza sa.

Prezentul protocol, redactat în paralel în limba franceză și în limba rusă, a fost întocmit în patru exemplare, două au fost remise conducătorului Băncii de Stat din Moscova și celelalte două reprezentantului Guvernului român și delegaților Băncii Naționale a României.

Încheiat la Moscova, 16 februarie 1917.

- (ss) Vasili Iacovlevici Kovalnitzky -
Consilier de Stat, actualul conducător al sucursalei
Băncii de Stat din Moscova.*
- (ss) N. W. Weniaminoff -
Directorul caselor Sucursalei Băncii de Stat din Moscova.*
- (ss) W. I. Iacovleff -
Subdirector al Băncii de Stat*
- (ss) Th. Capitanovici*
- (ss) Anghel Saligny*
- (ss) M. Z. Demetrescu*
- (ss) P. Guerin*

Valorile rezultate din verificările consemnate în procesele-verbale zilnice, menționate în protocolul de mai sus, au fost anexate acestui protocol. Redăm mai jos sinteza cifrică a acestor două tabele (apud G. Romașcanu).

TABLOU SINTETIC
AL VALORILOR DIN PRIMUL TRANSPORT AL
TEZAURULUI ROMÂNIEI DEPUȘ LA MOSCOVA

Nr. de casete aur	Conținutul casetelor	Suma	Cursul în lei	Valoarea lei aur
111	Lire engleze	888.482	25,22	22.357.076,04
550	Coroane austriece	87.793.560	1,05	92.188.488
726	Mărci germane	116.050.000	1,235	143.321.750
48	Lire otomane	379.074,75	22,70	8.604.996,82
7	Carolini *	1.065.705	1,0	1.065.705
288	Napoleoni	46.117.140	1,0	46.117.140
3	Monede rusești noi și vechi	177.212,10	2,66	471.384, 20
1	Monede diferite	103.605,12	1,0	103.605,12
3	Lingouri de aur	337.247,80	1,0	337.247,80
1	Diferite valori	13.063,86	1,0	13.063,86
2	Bijuteriile Reginei Maria	7.000.000	1,0	7.000.000
1740	Casete în valoare totală în lei aur			321.580.456,84

* Carolinii erau lei de aur bătuți în timpul domniei Regelui Carol I - n.n.)

Consiliul de Administrație și Consiliul de Cenzori al Băncii Naționale a României, fiind informate cu privire la operațiile de verificare a tezaurului României și depunerii lui la Moscova în safe-urile de la Kremlin au întocmit un raport asupra acestora, prezentat Adunării generale a Acționarilor din 19 februarie 1917 (Victor Slăvescu, Istoricul Băncii Naționale a României, 1925), din care cităm următoarele :

„Cu grija de a pune la adăpost de orice eventualitate această avuție în aur a Băncii, adunată cu muncă de ani îndelungați, Consiliul nostru General a dispus cu învoirea guvernului, strămutarea ei la Iași, iar în timpul din urmă, profitând de marea bunăvoință a guvernului M. S. Împăratul Rusiei, care ne-a pus la dispoziție în Palatul Kremlin (Moscova) un compartiment special, am strămutat acolo, cu autorizarea guvernului și potrivit legii din 25 decembrie 1916 cele 314.580.456,84 ce aveam în tezaurul nostru de la Iași.

...Vă rugăm a vă uni cu noi spre a exprima și cu această ocazie recunoștință Guvernului rusesc”.

Cu acest raport întreaga procedură de strămutare și predare a primei părți din tezaurul României către Guvernul Imperial rus, depozitarea lui la Kremlin în compartimente speciale, cu garantarea de către acest guvern a păstrării în deplină siguranță și a restituirii României după război - a fost terminată.

Dar după numai câteva luni, un al doilea transport de valori din tezaurul României, lua drumul Moscovei.

* * *

În 1917 în Rusia izbucnise revoluția. Pe frontul româno-rus, ce avea misiunea să apere granițele de sud și de vest ale țării, dar controlând în acel timp doar teritoriul Moldovei, apăruseră semne de indisciplină gravă în sectorul armatei rusești. Unii ostași „cioloveci” incitați de propaganda „revoluționară” comunistă refuzau să mai lupte. Pe de altă parte armatele Puterilor Centrale pregăteau ofensiva decisivă, prin care erau convinse că vor pune stăpânire pe întreg Regatul României, a cărui administrație centrală, inclusiv Familia Regală, Parlamentul, Guvernul etc., se retrăsese din timp la Iași, devenit capitala vremelnică a României.

Sub amenințarea pericolului iminent al invaziei Moldovei de către armatele inamice, Guvernul României pune din nou în discuție oportunitatea evacuării instituțiilor centrale de stat, dar de data aceasta în Rusia. Guvernul Imperial Rus a stabilit, ca urmare a dorinței Guvernului Regal Român, ca orașul Kerson să fie sediul de refugiu al acestuia. A început astfel al doilea exod pentru administrația centrală a României, dar de data aceasta pe țărmuri străine. Parlamentari, personalități ale vieții publice și private, au fost nevoiți să ia drumul străinătății.

În această situație critică gravă, Consiliul de Miniștri al României, format din Ion I.C. Brătianu, M. Perekide, Take Ionescu, Barbu Șt.

Delavrancea, Emil Costinescu, D. Greceanu, Al. Constantinescu, M.G. Cantacuzino, Nicolae Titulescu, I.G. Duca, Gheorghe Mârzescu, C. Iancovescu, acceptând propunerea lui Nicolae Titulescu, ministrul finanțelor din acest guvern, a hotărât prin Jurnalul nr. 275 bis din 18 iulie 1917, strămutarea în Rusia a sediului Băncii Naționale a României și a părții din tezaur ce mai rămăsese încă la Iași.

Această hotărâre a fost comunicată Guvernatorului Băncii Naționale a României de către Nicolae Titulescu, ministrul finanțelor, prin adresa nr. 11960 din 22 iulie 1917, al cărei conținut îl redăm mai jos.

„Am onoarea a vă înainta în copie Jurnalul Consiliului de Miniștri din 18 iulie a.c. prin care Banca Națională a României este autorizată, conform articolului 1 al Legii publicate în Monitorul Oficial nr. 233/1916, a-și strămuta aiurea sediul și avutul ei, cât și pe cel care îl are în păstrare. În consecință vă rog ca dintr-o dată sau în mai multe rânduri, să luați măsurile necesare pentru ca, față de împrejurările eventuale, interesele Băncii să fie apărate. Bineînțeles, vă rugăm să țineți seama că Statul va avea aci nevoie mai departe de concursul Băncii și deci vă rugăm a îngriji să se rețină stocul necesar de bilete de bancă pentru acest scop, Banca funcționând mai departe aci”.

Instituțiile bancare au fost înștiințate să ia măsuri urgente ca „avutul societății constând în titluri, efecte de orice natură, obiecte prețioase etc., să poată fi expediate imediat în Rusia”.

Băncile importante precum: Banca Comercială Română, Banca Comerțului, Banca Marmorosch Blank, Banca Românească, au fost rugate să comunice dacă „în acest scop de a funcționa mai departe pentru populația neevacuată, voiesc a fi autorizate să păstreze 10% Moldovei și 20% Iașilor din portofoliul lor și o egală proporție din suma depunerilor, titlurile urmând a fi trimise aiurea în toate cazurile”. (sublinierea noastră).

Guvernul fiind schimbat, noul Guvern al României a luat legătură cu noul ministru plenipotențiar al Imperiului Rus la Iași, Poklewsky Koziell, care s-a adresat ministrului de finanțe al României prin scrisoarea nr. 1621/24 iulie 1917 în limba franceză, scrisoare pe care o redăm mai jos în traducerea noastră :

LEGAȚIA RUSIEI ÎN ROMÂNIA
Nr. 1621

Iași, 24 iulie 1917

DOMNULE MINISTRU,

Am onoarea să informez Excelența Voastră că printr-o telegramă de astăzi am solicitat Guvernului rus autorizația de a semna pentru el diferitele protocoale privind predarea valorilor de toate felurile autorităților ruse, valori pe care Statul român, Banca Națională a României și oricare instituție publică a României sunt în situația de a le evacua în Rusia, precum și garanția Guvernului rus privind integritatea acestor depozite în timpul transportului și după sosirea lor la destinație. (sublinierea noastră).

Deoarece situația actuală obligă la plecarea imediată a diverselor valori și nu s-ar putea acomoda întârzierilor pe care le-ar implica așteptarea unei autorizații în forma convenită din partea Guvernului meu, informez Excelența Voastră că eu voi semna începând din acest moment diferitele protocoale, așteptând o ratificare ulterioară a Guvernului rus.

Al doilea protocol, relativ la depozitarea într-un compartiment separat având două chei, din care una va fi păstrată de funcționarii români și cealaltă de funcționarii ruși, va fi semnat de delegatul ministrului de finanțe la Moscova.

Binevoiți a agreea, Domnule Ministru, asigurarea înaltei mele considerațiuni.

(ss) Poklewsky Koziell

Guvernul Imperial Rus a răspuns fără întârziere cererii telegrafice a ministrului plenipotențiar Poklewsky Koziell și i-a acordat depline puteri de a semna protocoalele referitoare la evacuarea valorilor Băncii Naționale a României și instituțiilor publice din România.

Redăm mai jos, în traducerea noastră din limba franceză, conținutul scrisorii nr. 1672 /27 iulie 1917, adresată ministrului de finanțe român, prin care i se aduce la cunoștință această împuternicire :

LEGAȚIA RUSIEI
Nr. 1672

Iași, 27 iulie 1917

DOMNULE MINISTRU,

Urmare scrisorii mele nr. 1621 din 24 iulie 1917, am onoarea să aduc la cunoștința Excelenței Voastre că am primit de la Guvernul meu depline puteri necesare pentru a semna protocoalele privind evacuarea în Rusia a valorilor aparținând Băncii Naționale și altor instituțiuni publice din România.

Comunicându-vă cele precedente vă rog, Domnule Ministru, să agreeți asigurarea înaltei mele considerațiuni.

(ss) Poklewsky Koziell

În baza acestor documente al doilea transport al tezaurului României a luat drumul Moscovei în 27 iulie 1917, după ce primul transport luase același drum al pribegiei în 14/27 decembrie 1916. Pribegie, pentru că până la data prezentei, noiembrie 2003, tezaurul României de o considerabilă valoare și nu „mai mult un simbol” cum s-a spus recent la cel mai înalt nivel, nu a fost restituit României, proprietarei lui legitime, recunoscute și garantate de Guvernul Rusiei, căruia i-a fost predat în anii 1916-1917.

Încărcarea în trenul de Moscova pentru cel de al doilea transport, a valorilor Băncii Naționale a României, care adusese la sediul său central din Iași toate valorile din sediile sale din țară, precum și a valorilor Casei de Depuneri și Consemnațiuni și a celorlalte instituțiuni publice și particulare, a început în 23 iulie 1917 și a durat până în 27 iulie a aceluiași an.

Cu acest prilej s-au încheiat două protocoale, unul pentru valorile Băncii Naționale a României și al doilea pentru valorile Casei de Depuneri și Consemnațiuni a României, ambele redactate în limba franceză și semnate de reprezentanții autorizați ai Rusiei Imperiale și ai Regatului României.

Redăm în cele ce urmează conținutul acestor protocoale în traducerea noastră.

PROTOCOL

încheiat la Iași în 27 iulie/8 august 1917

*cu ocazia trimeritiei la Moscova al celui de al doilea transport
cu valorile Băncii Naționale a României*

Banca Națională a României, după înțelegerea cu Guvernul Român, voinde să pună în siguranță propria sa avuție în posesia sau în păstrarea sa, precum : titluri, efecte, valori, depozite, părți din arhivele sale și cărți, acte etc., precum și partea stocului său metalic în aur, proprietatea sa privată, care se găsea încă la Iași, cu o valoare de 574.523 și 57 bani (cinci sute șaptezeci și patru mii cinci sute douăzeci și trei lei și cincizeci și șapte bani), (lei aur - n.n.) a hotărât conform deciziei Consiliului său general să transporte toate acestea la Moscova.

Banca Națională a României după ce s-a pus de acord prin intervenția Guvernului Român cu reprezentantul Guvernului Rus și conform scrisorii lui nr. 1621/24 iulie 1917 adresată Ministerului Finanțelor României, a încredințat toate aceste valori delegatului Guvernului Rus în gara Iași, care a procedat, în asistența delegaților Băncii Naționale a României, la încărcarea în vagoane a casetelor de lemn conținând numitele valori, casete închise și sigilate cu sigiliile Băncii Naționale a României și cu aplicarea de sigilii pe vagoane.

S-au încărcat 3 (trei) vagoane purtând numerele: 142013; 837742 și 905964 punându-se :

- 78 casete în vagonul cu nr. 142013*
- 54 casete în vagonul cu nr. 837742*
- 56 casete în vagonul nr. 905964*

Deci în total 188 casete.

Valoarea declarată de delegații Băncii Naționale a României a conținutului total al celor 188 casete încărcate în numitele trei vagoane este de lei 1.594.836.721, 09 (un miliard cinci sute nouăzeci și patru milioane, opt sute treizeci și șase mii, șapte sute douăzeci și unu lei și nouă bani) din care 1.594.336.721 lei și 9 bani (un miliard cinci sute nouăzeci și patru milioane, trei sute treizeci și șase mii, șapte sute douăzeci și unu lei și nouă bani) în aur, titluri, efecte și alte valori și 500.000 (cinci sute mii) valoarea arhivelor, cărților, actelor etc. Ușile fiecărui vagon au fost închise cu lacăte și au fost sigilate fiecare cu două sigilii, unul aplicat de delegatul Guvernului Rus și celălalt, cel al Băncii Naționale a României, aplicat de delegații acestei Bănci. În afară de acestea, fiecare vagon a fost plumbuit.

Toate aceste valori de orice natură ca și tezaurul de aur mai sus menționat, încărcate în vagoanele mai sus numite și având o valoare declarată de delegații Băncii Naționale a României, de 1.594.336.721 lei și 9 bani, se găsesc, începând cu ziua în care au fost încredințate delegatului Guvernului Rus și încărcate în vagoane, sub garanția Guvernului Rus, în ce privește siguranța transportului, siguranța depozitului precum și reîntoarcerea în România. (sublinierea noastră).

Când aceste valori mai sus indicate vor fi depuse în Rusia într-un compartiment separat, se va face un inventar al numărului de casete, inventar despre care se face mențiune în protocolul ce se va încheia la Moscova și care va constata, între altele, efectuarea transportului, starea în care a sosit, efectuarea depozitului precum și numărul casetelor.

Cheile compartimentului unde vor fi depozitate casetele vor fi păstrate, una de către delegatul Guvernului Rus și altele de către delegatul Băncii Naționale a României, domnul Th. Capitanovici, rezident actualmente la Moscova, sau - în absența lui și în mod provizoriu până la reîntoarcerea domnului Capitanovici, de către domnul cenzor C. Naco.

Prezentul protocol a fost redactat în trei exemplare originale, din care unul a fost luat de Excelența Sa Domnul Ministru al Rusiei, altul de Excelența Sa Domnul Ministru al Finanțelor Regatului României și al treilea de delegatul Băncii Naționale a României - și a fost semnat de Excelența Sa Domnul Stanislav Poklewsky Koziell, Ministrul Rusiei, de Excelența sa Domnul Nicolae Titulescu - Ministrul Finanțelor României și de delegații Băncii Naționale a României, Domnii C. Naco și general N. C. Constantinescu, cenzori ai Băncii Naționale a României.

Încheiat la Iași, România, astăzi 27/9 august 1917.

S-a făcut mențiune că pe trei uși a trei vagoane mai sus menționate s-a aplicat al treilea sigiliu, cel al Guvernului Român, celelalte uși din partea opusă purtând numai cele două sigilii mai sus menționate.

(ss) S. Poklewsky Koziell, Ministrul Rusiei

(ss) N. Titulescu, Ministrul Finanțelor României

Delegații Băncii Naționale a României :

(ss) C. Naco

(ss) General N. C. Constantinescu.

Cu privire la transportul valorilor Casei de Depuneri și Consemnațiuni a României s-a încheiat, de asemenea, un protocol în limba franceză, al cărui conținut îl redăm mai jos în traducerea noastră.

PROTOCOL
încheiat la Iași la 27/9 august 1917
cu ocazia trimiterii la Moscova a valorilor
Casei de Depuneri și Consemnațiuni a României

Casa de Depuneri și Consemnațiuni a României, după înțelegerea cu Guvernul Rus, voind să pună în siguranță întreaga avuție proprie în posesiunea sa, precum și aceea pe care o are în păstrare, ca titluri, efecte, valori, depozite, o parte din arhive, cărți, acte etc., a hotărât, conform dispozițiilor Guvernului Rus, să transporte toată această avuție la Moscova, în Rusia.

Casa de Depuneri și Consemnațiuni a României, având în vedere scrisoarea din douăzeci și patru iulie, nr. 1621, adresată de către Excelența Sa Domnul Nicolae Titulescu, Ministrul Finanțelor Regatului României, a încredințat toate aceste valori delegatului rus în gara Iași, care a procedat, în asistența delegaților Casei de Depuneri și Consemnațiuni, la încărcarea în vagoane a unor casete de lemn, conținând numitele valori, casete închise și sigilate cu sigiliile Ministerului Regal de Finanțe al României și la aplicarea de sigilii pe vagoane.

În ziua de 23 iulie s-au încărcat cinci vagoane purtând numerele 198291; 411271; 131911; 832135; 403175 și punând în fiecare vagon următorul număr de casete : una sută trei în vagonul 198291, una sută șapte în vagonul 411271, nouăzeci în vagonul 131911, una sută douăzeci și nouă în vagonul 832135 și una sută douăzeci și șase în vagonul 403175, în total cinci sute cincizeci și cinci casete.

În ziua de luni, 24 iulie, s-au încărcat șapte vagoane, purtând numerele mai jos indicate și punând în fiecare vagon următorul număr de casete: una sută patruzeci și nouă în vagonul 731410, șaptezeci și nouă în vagonul 792100, patruzeci și șase în vagonul 629276, șaptezeci și trei în vagonul 325787 și cincizeci și opt în vagonul 591805, în total cinci sute douăzeci și trei casete.

În ziua de marți, 25 iulie s-au încărcat încă opt vagoane purtând numerele mai jos indicate și punând în fiecare vagon următorul număr de casete: cincizeci și două în vagonul 120870, cincizeci și șapte în vagonul

599483, optzeci și una în vagonul 406662, treizeci și șapte în vagonul 656036, una sută opt în vagonul 761253, optzeci și cinci în vagonul 286196, optzeci și două în vagonul 179833, cincizeci și cinci în vagonul 455189, deci cinci sute cincizeci și șapte casete.

În total o mie șapte sute treizeci și cinci casete și patruzeci și opt colete-bagaje.

Valoarea declarată de Casa de Depuneri și Consemnațiuni a conținutului total de 1635 vagoane aparținând Băncii Naționale, menționată în protocolul special din 27/9 august 1917.

Noi declarăm de a fi constatat că sigiliile aplicate pe casete sunt intacte.

Ușile fiecărui vagon au fost închise prin lacăte și au fost sigilate fiecare cu două sigilii, unul aplicat de către delegatul Guvernului Rus și celălalt, cel al Ministerului Regal de Finanțe al României, aplicat de reprezentantul său.

Toate aceste valori de orice natură încărcate în vagoanele sus-menționate și având o valoare declarată de șapte miliarde și jumătate se transmit începând cu ziua când au fost încredințate agenților Guvernului Rusiei și încărcate în vagoane, sub garanția Guvernului Rusiei în ce privește siguranța transportului, siguranța depozitului precum și reîntoarcerea în România. (sublinierea noastră).

Când valorile indicate mai sus vor fi depozitate în Rusia într-un compartiment separat, se va face un inventar al lor despre care se va face o mențiune în protocolul ce se va încheia la Moscova, care va constata starea în care au ajuns valorile, efectuarea depozitului la Moscova precum și valoarea sa.

Prezentul protocol a fost redactat în trei exemplare originale, din care unul a fost luat de Excelența Sa - Domnul Poklewsky Koziell, Ministrul Rusiei în România, altul de Domnul Ministru Regal al Finanțelor României și al treilea de către directorul general al Casei de Depuneri și Consemnațiuni a României și a fost semnat de Excelența Sa Domnul Stanislaw Poklewsky Koziell, Ministrul Rusiei, de Domnul Nicolae Titulescu - Ministrul de Finanțe al Regatului României și de delegații Casei de Depuneri și Consemnațiuni, Domnul C. Ionescu - director general, Domnul Grigorie Zaharia - trezorierul general al Casei și de M.N. Lupu - membru al Consiliului de Administrație al acestei Case, deputat.

S-a făcut mențiune că transportul de astăzi conține încă un vagon cu nr. 424629 conținând 26 casete, a căror valoare este deja inclusă în cifra globală mai sus indicată.

Încheiat astăzi, 27 iulie (9 august), la Iași, în România.

(ss) Poklewsky Koziell, Ministrul Rusiei

(ss) N. Titulescu, Ministrul Finanțelor României

(ss) C. Ionescu, director al Casei de Depuneri și Consemnațiuni

(ss) N. Lupu, membru al Consiliului de Administrație al Casei de Depuneri și Consemnațiuni, deputat.

* * *

După sosirea la Moscova a acestui al doilea transport al tezaurului României, compus din tezaurul Băncii Naționale a României și din tezaurul Casei de Depuneri și Consemnațiuni a României, s-a procedat la verificarea casetelor și la depunerea lor în depozitele arătate mai jos :

- tezaurul Băncii Naționale a României în compartimentele speciale unde a fost depus și tezaurul din primul transport, a cărui depunere a fost consemnată în protocolul din 16 februarie 1917;

- tezaurul Casei de Depuneri și Consemnațiuni a României, în compartimente speciale ale Casei de Împrumuturi și Depuneri din Moscova.

După terminarea operațiilor de verificare și depozitare la Moscova, s-au încheiat convenitele protocoale, ale căror conținuturi le vom prezenta în continuare.

* * *

După sosirea la Moscova a celui de al doilea transport al tezaurului României, compus din tezaurul Băncii Naționale a României și din tezaurul Casei de Depuneri și Consemnațiuni a României - și după verificarea casetelor, s-a procedat la transportul și depozitarea acestor tezaure la Kremlin (cel al Băncii Naționale a României) și în compartimentele Casei de Împrumuturi și Depuneri din Moscova (cel al Casei de Depuneri și Consemnațiuni).

Cu această ocazie s-au încheiat convenitele procese-verbale în limba franceză, al căror conținut îl vom reda mai jos în traducerea noastră.

*PROCES - VERBAL ,
încheiat la 5-18 august 1917, cu ocazia depunerii la Moscova
a valorilor Băncii Naționale a României*

Moscova, 5-18 august 1917, noi subsemnații domni W. Kowalnitzky, administratorul Sucursalei Băncii de Stat din Moscova, N. Weniaminoff, director al caselor de bani și Iakowleff, subdirector al Băncii de Stat - pe de o parte și domnii T. Capitanovici, directorul Băncii Naționale a României, C. Naco, senator și general N.C. Constantinescu, cenzori ai numitei Băncii de altă parte, aceștia din urmă acționând în calitate de delegați ai Băncii Naționale a României, conform protocolului încheiat la Iași în 27 iulie-9 august 1917 și semnat de domnul S. Poklewsky Koziell, ministru plenipotențiar al Rusiei în România, de domnul N. Titulescu, ministrul finanțelor României și de delegații Băncii Naționale a României : domnul C. Naco și domnul N. Constantinescu, cenzori ai numitei Bănci, având în vedere scrisoarea din 4 august a domnului T. Capitanovici, directorul Băncii Naționale a României, adresată domnului administrator al Sucursalei Băncii de Stat din Moscova și protocolul de la Iași mai sus menționat, anexat în copie, în prezența domnului P. Guerin, consul general al României la Moscova, am încheiat acest proces-verbal după cum urmează:

În aceeași zi, în prezența persoanelor sus-menționate, s-a procedat la transportul și depozitarea în compartimentul de rezervă al Sucursalei Băncii de Stat (Kremlin Orongeinaia Palata) a 188 (una sută optzeci și opt) casete închise și sigilate cu sigiliile Băncii Naționale a României, conținând - potrivit declarației delegaților Băncii Naționale a României - diferite valori precum monede de aur, efecte, titluri, obligațiuni, depozite, cărți, acte etc., în valoare de 1.554.336.721 lei și 09 bani (un miliard cinci sute nouăzeci și patru milioane trei sute treizeci și șase mii șapte sute douăzeci și unu lei și nouă bani) constituind tezaurul Băncii Naționale a României.

În urma unei inspecții rapide s-a constatat că aceste 188 casete (una sută optzeci și opt) erau intacte, dar că multe sigilii aplicate pe unele casete, precum și sforile cu care erau atașate erau deteriorate datorită transportului. După ce casetele au fost depozitate în același compartiment unde a fost depozitat tezaurul Băncii Naționale a României, conform protocolului semnat în 16 februarie 1917, s-a procedat la închiderea lui ; pe ușa interioară au fost aplicate sigiliile Băncii Naționale a României și pe ușa exterioară au fost aplicate sigiliile delegaților Sucursalei Băncii de Stat

din Moscova și cheile au fost remise, cele ale ușii interioare și una a ușii exterioare, domnului T. Capitanovici, delegatul Băncii Naționale a României și cealaltă cheie de la ușa exterioară, domnului W. Kowalnitzky, administratorul Băncii de Stat din Moscova.

Apoi au fost puse în posturi santinele la ușa de intrare a acestui compartiment și funcționari ai Băncii de Stat (din Moscova - n.n.) au fost, de asemenea, propuși pentru gardă.

Prezentul proces-verbal a fost redactat, în paralel, în franceză și în rusă, în patru exemplare, din care două au fost remise administratorului Sucursalei Băncii de Stat din Moscova și celelalte două delegaților Băncii Naționale a României.

(ss) W. Kowalnitzky

(ss) T. Capitanovici

(ss) N. Weniaminoff

(ss) C. Naco

(ss) W. Iakowleff

(ss) general N.C. Constantinescu

(ss) P. Guerin

*PROCES - VERBAL,
încheiat la 5-18 August 1917,
cu ocazia depunerii la Moscova a valorilor
Casei de Depuneri și Consemnațiuni a României*

Noi, subsemnații d-l Zaremba, director general al Casei de Depuneri și Împrumuturi a Statului din Moscova și d-l Lewitzky, director al Secțiunii de Depuneri a numitei Case de Stat, în virtutea dispozițiilor Ministerului Finanțelor al Rusiei, enunțate în telegramele directorului Cancelariei Speciale de Credit din 12 ianuarie și din 25 iulie 1917 - și reprezentanții Casei de Depuneri și Consemnațiuni a Regatului României, conform protocolului încheiat la Iași în 27 iulie (9 august) 1917, anexat în copie - și semnat de d-l Poklewsky Koziell, ministrul plenipotențiar al Rusiei în România, de d-l Titulescu, ministrul finanțelor României, de domnia C. Ionescu, Gr. Zaharia și de doctorul Lupu în prezența d-lui Guerin, consul general al României la Moscova, am redactat prezentul proces-verbal după cum urmează:

În nopțile de 3-4, 5-6, 8-9, 21-22, 22-23 și 25-26 august 1917, în prezența reprezentanților mai sus arătați și, de asemenea, în prezența consulului general al României la Moscova, s-a procedat la transportul și la depozitarea în localurile Casei de Împrumuturi și Depuneri a Statului din Moscova, strada Nastassinsky, nr. 3, a 1621 casete (una mie șase sute douăzeci și unu) conținând - potrivit declarațiilor domnilor reprezentanți ai României, titluri, efecte, valori, depuneri, o parte din arhive, cărți, acte etc. în valoare totală de șapte miliarde și jumătate lei, conform protocolului din 27 iulie 1917, încheiat la Iași și, menționând suma de șapte miliarde și jumătate, a fost făcută deducerea de un miliard la valoarea declarată de Banca Națională a României în procesul-verbal încheiat la Moscova în 5-18 august 1917. Deci totalul valorilor declarate de domnii reprezentanți ai României depuse la Casa de Împrumuturi și Depuneri din Moscova este de șase miliarde și jumătate lei. Cele 1621 casete au fost depuse în trei compartimente :

a) 263 casete într-o cameră de la etajul superior separată printr-un perete de piatră de antrepozitul valorilor depozitate la Casa Rusă de Împrumuturi;

b) 368 casete într-o cameră de la parter având o singură ușă incombustibilă, cinci ferestre, din care trei dând spre stradă, iar două spre curte;

c) 992 casete într-un subsol, cu o singură ușă de lemn întărită cu un fier, ferestre prevăzute cu gratii de fier și cu obloane barate cu fier;

d) Una din casete neputând fi introdusă în compartimentele mai sus-menționate din cauza mărimii, a fost depozitată la Casa de Împrumuturi din Moscova sub o recipisă specială.

După o inspecție sumară s-a constatat că aceste casete erau intacte, dar unele dintre ele erau deteriorate din cauza transportului. Greutatea și conținutul casetelor sunt necunoscute reprezentanților Casei de Împrumuturi și Depuneri din Moscova.

După depozitarea casetelor în numitele compartimente, sub garanția guvernului rus, conform clauzei protocolului încheiat la Iași în 27 iulie (9 august) 1917, s-a procedat la închiderea compartimentelor. Sigiliile Ministerului Finanțelor României și ale directorului Secțiunii de Depuneri a Casei din Moscova au fost aplicate pe fiecare ușă.

Cheile tuturor acestor compartimente au fost remise domnului C. Ionescu, directorul Casei de Depuneri a României.

Accesul în aceste localuri este liber pentru domnii delegați ai României, respectând regulamentele de serviciu ale garnizoanei din Rusia și prevenind de fiecare dată directorul general al Casei din Moscova.

Prezentul proces-verbal, redactat în rusă și în română, s-a realizat în patru exemplare originale, din care unul a fost remis domnului Zarembo, al doilea spre a fi trimis Ministerului Finanțelor Rusiei și celelalte două domnului C. Ionescu.

Acest proces-verbal a fost semnat de domnii Zarembo, director general al Casei de Depuneri și Împrumuturi Moscova, E. Lewitzky, director al Secției de Depuneri a numitei Case, P. Guerin, consul general al României la Moscova, C. Ionescu, director al Casei de Depuneri și Consemnațiuni a României, Gr. Zaharia, trezorerul numitei Case.

(ss) Zarembo

(ss) C. Ionescu

(ss) E. Lewitzky

(ss) Gr. Zaharia

(ss) P. Guerin

Recapitulare. Tezaurul României a fost transportat la Moscova și predat reprezentanților Guvernului rus în două etape:

- valorile primului transport au fost predate prin protocolul din 16 februarie 1917, încheiat la Moscova cu reprezentanții guvernului imperial rus, după ce la plecarea din Iași se încheiase în 14-27 decembrie 1916 un protocol cu delegații aceluiași Guvern Imperial Rus privind încărcarea în vagoane, siguranța transportului, siguranța depozitării la Moscova și returnarea în România după terminarea războiului, toate acestea sub garanția Guvernului rus;

- valorile celui de al doilea transport au fost predate prin două procese-verbale din 5-18 august 1917 încheiate la Moscova cu reprezentanții Guvernului rus, după ce la plecarea din Iași se încheiaseră două protocele în 27 iulie-9 august 1917 privind încărcarea în vagoane, siguranța transportului, siguranța depozitării la Moscova și restituirea sa României după terminarea războiului, toate acestea sub garanția Guvernului rus, al cărui reprezentant semnase aceste protocele.

Valoarea totală a tezaurului României predat Guvernului Rusiei, care garantase siguranța depozitării acestui tezaur și restituirea lui României se compunea din valorile de mai jos.

TEZAURUL ROMÂNIEI DEPUȘ LA MOSCOVA :

1. Primul transport :

- 1738 casete cu stocul metalic de aur al Băncii Naționale a României: 314.580.456,84 lei aur
- două casete - bijuteriile Reginei Maria: 7.000.000 lei aur

2. Al II-lea transport :

- 188 casete cu stocul metalic de aur al Băncii Naționale a României: 574.523,57 lei aur
- Arhiva Băncii Naționale a României: 500.000 lei aur
- 1621 casete cu numerar, bijuterii, tablouri, diferite depozite făcute la Casa de Depuneri și Consemnațiuni de către particulari și instituții publice și private: 7.500.000.000,00 lei aur.

**TOTAL I + II = 3548 casete
conținând valori de 9. 416. 417. 177, 93 lei aur.**

Este important de relevat că încărcătura celui de al doilea transport al tezaurului României a conținut, pe lângă lingouri de aur, efecte bancare și o bogăție de valori subestimate, adevărate comori ale țării.

D.D. Pătrășcanu în lucrarea sa „În fața națiunii”, Editura R. Steinberg și Fiul, București, 1925, ne prezintă un impresionant tablou al acestor comori, ce zac de aproape 87 de ani în peșterile dintr-o poveste adevărată și nu imaginată în „O mie și una de nopți”, pentru că dintre noi nu s-a ridicat încă un Ali Baba care să mânuiască bagheta magică, poruncind în numele Adevărului și Dreptății : „Sesam, deschide-te !”.

Iată un fragment din acest tablou, în care se înfățișează valorile ce au luat drumul pribegiei spre Moscova: „*O parte din arhivele statului și ale ministerelor, acte orășenești ale Brașovului aduse în București ca să fie salvate, picturile lui Grigorescu și alte tablouri rare din Pinacoteca Statului și din muzeul Kalinderu... variatele gajuri ale Muntelui de Pietate (vestită casă de amanet - n.n.), odoarele mănăstirești din Moldova și Muntenia, prețioasele colecțiuni ale Academiei Române, compuse din numeroase documente originale, 300 de pergamente cu peceți domnești, 25 de manuscripte românești și slavone, câteva tablouri în ulei de mare valoare - printre ele și portretul lui Avram Iancu făcut după natură de pictorul*

Rosenthal -, unele rarități între care și vestitele „Răspunsuri ale Mitropolitului Varlaam din 1644 la Catechismul Calvinesc - unicul exemplar cunoscut -, colecțiunile de medalii și monezi vechi moldovenești, strânse cu osârdie de Dimitrie Sturdza, precum și piesele rare ale Muzeului nostru de Antichități cuprinzând și vestita Cloșcă cu puii de aur, singura urmă de trecere a Goșilor pe la noi.

Valori incalculabile... Tot ce era mai de preț, tot ce era o bogăție nobilă și sfințită de veacuri în durerile neamului nostru, toată aurăria și argintăria lucrată cu ciocanul și bătută în nestemate, faima mănăstirilor și singuraticelor schituri,... acele panaghiare ale lui Ștefan cel Mare de la Mănăstirea Neamțului și evangheliile slavonești ferecate în aur și-n argint din veacul al XV-lea și al XVI-lea; ... odoarele Brâncovenești ale Horezului și cele Cantacuzinești de la Mănăstirea dintr-un lemn; ... urmele pietății bătrânilor voievozi și ale străbunilor noștri, care-și însemnau în acest chip trecerea lor prin viață și care s-au păstrat sute de ani prin sfintele lăcașuri, ca niște moaște scumpe din trecutul zbuciumat al poporului românesc... Durerea noastră este însă cu deosebire mare când ne vin în minte odoarele lui Atanaric. Tezaurul de la Pietroasa era citat ca o podoabă a României în toate manualele de artă veche, descris în amănunțime și râvnit de cele mai vestite muzee. Iar inscripția gotică de pe verigă, scrisă cu caractere runice, a fost citită cu emoție și tălmăcită în felurite chipuri de mării învățați ai lumii. (toate piesele cântăreau 18 kg). O bună parte din tezaur fiind alcătuită din obiecte fără preț, iar unele din odoarele mănăstirești, cum sunt acele minunate evanghelii de la Neamț, chivotele și epitraftilul de la Bistrița și toate darurile lui Vasile Lupu și ale soției sale Tudosca de la Biserica Trei Ierarhi din Iași, între care și cea minune de evanghelie scrisă de Izidor din Rădăuți, apoi monezile și medaliile vechi românești ale Academiei și comorile de la Pietroasa, unice, nu se pot plăti cu tot aurul din lume” (încheiem citatul).

Un caz de înalt patriotism, curaj în atitudine și faptă și deplină răspundere pentru păstrarea sfintelor odoare mănăstirești, îl încredințează posterității Alexandru F. Mihail în articolul din „Dimineața”, din 27 iulie 1933: „Noi complectări despre tezaurul de la Moscova”, citat de D. D. Pătrășcanu :

„Când a venit panica și au început să se strângă cu înfrigurare toate bogățiile țării românești, spre a fi trimise la Moscova, un singur om n-a voit să cedeze valorile ce le avea sub privegherea sa: starețul mănăstirii Secul din județul Neamțului. Așa au fost scăpate de la pieire odoarele acestei

frumoase mânăstiri între care și acel vestit Aer al lui Nestor Ureche, marele vornic al Țării de Jos și al soției sale Mitrofana, din 1608, în zilele blagoslovitului Voievod Simion Movilă. Numele starețului care a văzut limpede și nu a avut încredere în Rusia țaristă, opunându-se cu hotărâre...ca să predea odoarele mânăstirii este Protosinghelul Ilarion Bălăiță”.

Cu cele două transporturi de valori se încheie acțiunea de predare a tezaurului României din anii 1916-1917 spre depozitare la Moscova, sub garanția de păstrare de către Guvernul Rusiei și de restituire României la momentul oportun. Odată, însă, cu izbucnirea revoluției de la 1917, începe o epocă tulbură și de profundă îngrijorare a autorităților românești pentru soarta acestei avuții naționale.

Este semnificativ de relevat că în această întunecată epocă, în anii 1917 și 1918, Guvernul României a fost constrâns să tipărească în Rusia biletele de bancă românești.

* * *

Retragerea Guvernului Regatului României la Iași și întregii administrații centrale a țării a pus Banca Națională a României în imposibilitatea de a mai tipări biletele de bancă necesare circulației, din lipsă de hârtie specială și materiale auxiliare care, de regulă, se importau din Franța și din Anglia, piață devenită inaccesibilă datorită războiului. Ca urmare s-a hotărât ca biletele de bancă românești să se tipărească în Rusia. În acest scop o delegație compusă din inginerul G. Dobrovici, M. G. Vidrașcu, șeful serviciului de control al Băncii, a plecat la Petrograd în ziua de 18 februarie 1917. Aici a luat legătura cu directorul Cancelariei de Credit din Ministerul de Finanțe al Imperiului, Saanem. Acesta a solicitat la rândul său lui Tabildaroff, directorul Tipografiei și Fabricii de Hârtie a Băncii Imperiale să sprijine delegația României. S-a ajuns imediat la un acord, românii au și predat clișeele bancnotelor, urmând ca peste câteva zile să se semneze acordul. Numai că, „peste noapte”, directorul tipografiei a fost înlocuit cu un căpitan, care a refuzat tipărirea. După tratative anevoioase, în martie 1917 s-a aprobat și început tipărirea biletelor de 2, 5 și 100 lei la Tipografia Casei de Depuneri. Deoarece urgența tipării biletelor de bancă românești reclama ore suplimentare, iar Comitetul Central al Sovietului Lucrătorilor și Soldaților nu a aprobat efectuarea de ore suplimentare,

delegația română a fost nevoită să recurgă la serviciile unei tipografii particulare, Golike et comp.

La finele lunii iunie 1917 activitatea de tipărire a biletelor de bancă românești a fost strămutată la Moscova. Aici Banca Națională a României a cumpărat o tipografie la prețul de 225.000 ruble de la doamna I. E. Peciughina, pe numele inginerului român Dobrovici. Tipografia consta în principal din : două mașini mari automate Augsburg - aproape noi, două mașini americane noi, două mașini mici plane Augsburg în bună stare, două mașini Boston, o mașină mare pentru două culori, o mașină de tăiat - model nou, o mașină de tăiat mică, diverse materiale și ustensile și aproape un vagon de litere.

La Petrograd și Moscova s-au tipărit, până la finele anului 1917, următoarele bilete de bancă românești :

-	17.925.000	bilete de	1 leu	-	17.925.000 lei
-	12.500.000	bilete de	2 lei	-	25.000.000 lei
-	3.850.000	bilete de	5 lei	-	19.250.000 lei
-	1.050.000	bilete de	100 lei	-	105.000.000 lei

 TOTAL - 35.325.000 bilete - 167.175.000 lei

Transportul la Iași al biletelor de bancă românești tipărite în Rusia a întâmpinat mari dificultăți și nu ar fi fost posibil dacă nu ar fi intervenit colonelul canadian Boyle, care a și pus la dispoziție trenul său. Totuși au rămas la Moscova, neputând fi transportate, patru lăzi conținând fiecare 7.000 foi a câte 25 bilete de 1 leu, complet imprimare și numerotate, dar negrifate.

În ianuarie 1918 tipografia a fost nevoită să-și înceteze lucrul din cauza șicanelor tot mai frecvente puse la cale de bolșevici, culminând cu sechestrarea abuzivă a întregii tipografii.

În acest scop comisarul poporului pentru afacerile străine Fritsche, însoțit de comandantul militar al Moscovei și de delegatul Sovietului Lucrătorilor și Soldaților, cu o gardă de cazaci (faimoși pentru „vitejia” lor în luptă cu „burjuii” neînarmați) s-a prezentat la Tipografia Băncii Naționale a României (a se observa „înalta” și intimidanta alcătuire a comisiei) din Moscova și a sechestrat-o, fără explicații. Lăzile cu biletele de bancă românești tipărite complet, magazia cu hârtie specială de tipărit, sala de mașini, au fost sigilate și date în paza unei gărzi de soldați înarmați. Dar

numai peste trei zile de la sechestrare, în 18 ianuarie 1918, Fritsche a revenit și a ridicat și transportat cu camioanele la Sudnaia Kassna toate biletele de bancă imprimate, hârtia specială și o ladă cu clișee (din fericită prevedere a românilor, celelalte lăzi cu clișee au fost ascunse din timp). S-a încheiat un proces-verbal, iar compartimentul în care au fost depuse cele de mai sus s-a sigilat, încuiat și una din chei a fost dată lui C. Ionescu, directorul Casei de Depuneri a României.

Ulterior un delegat al lui Fritsche a anunțat că Sovietele vor da autorizație să se continue imprimarea biletelor de bancă și că vor restitui delegaților Băncii Naționale a României toate valorile transportate la Sudnaia Kassna. La 1 februarie 1918 Fritsche a restituit reprezentanților Băncii Naționale a României, dar numai hârtia în curs de preparare și clișeele, reținând 38 lăzi, care conțineau bilete de bancă imprimate complet, numerotate și grifate. Opt din aceste lăzi au și fost trimise imediat la Sevastopol propagandiștilor români, puși „de bunăvoie” în slujba bolșevicilor, care ținteau cotoșirea și bolșevizarea României !! Tot Fritsche a mai dat ordin să se reia cât mai repede tipărirea biletelor de bancă românești sub supravegherea alesului așa-zisului Partid Revoluționar Român înființat la Moscova, Teodor Ardeleanu, recrutat de bolșevicii ruși cu ademeniri perfide, din rândul soldaților români din armata austro-ungară, căzuți prizonieri la ruși (metoda avea să se repete peste cca. 25 ani cu soldații români căzuți prizonieri în mâinile armatelor staliniste în al doilea război mondial !!). Acest Ardeleanu era unul dintre protejații lui Rakovski Christu, referent pentru relațiile româno-ruse de pe lângă Comisarii Poporului și dușman înrăit al românilor. Rakovski își alcătuiseră o adevărată coterie bolșevică antiromânească (model preluat în zilele noastre de bolșevicul Voronin, președintele Republicii Moldova !) în care atrăsese diverși trădători ai României precum : avocatul Gheorghiu-Bujor din București, avocatul Nicolau din București, Dicescu, Ciernei, Kupferwasser, Buiumovici ș.a. „ejusdem farinae”. Între timp Fritsche, însoțit de doi evrei cetățeni români, slugi ai lui Rakovski, Sticlaru (fost probabil Glassmann) și Edelstein (ce ironie acest nume: piatră nobilă) fost plutonier în armata română de unde a dezertat, s-a prezentat la tipografie și a solicitat delegaților Băncii Naționale a României să înceapă urgent tipărirea biletelor de bancă românești. Este nevoie presantă pentru finanțarea acțiunilor de subminare a României! Și Fritsche nu era fitecine, ci înaltul Comisar al Poporului pentru Afacerile Străine! Câtă generozitate din partea lui! Dar delegații Băncii Naționale a României, intuind din timp intențiile perfide ale lui Fritsche de a

pune biletele de bancă la dispoziția lui Rakovski, au desfigurat pe ascuns majoritatea clișeelor. Cele 185 de lăzi aflate la tipografie, din care 4 lăzi cu bilete de 1 leu complet imprimate și de 2 și 100 lei în curs de tipărire, clișeele (desfigurate), hârtia specială au fost împachetate și depuse, la ordinul lui Fritsche, la Sudnaia Kassna, alături de celelalte valori românești. S-a încheiat un proces verbal și cheile au fost predate consulului Franței (pentru că între timp relațiile diplomatice cu România au fost rupte). La data de 1/13 ianuarie 1918, ministrul României la Petrograd, Diamandi, a fost arestat și aruncat în închisoarea Petropavlovsk, unde zăceau „dușmanii poporului” (Românii vor mai auzi după 1946 această „revoluționară stigmatizare” intonată cu frenezie pe toate glasurile, decenii de-a rândul!)

La data de 13 martie 1918 tipografia a fost luată în stăpânire, la ordinul lui Fritsche, de către așa-zisul Partid Revoluționar Țărănesc Român, care se ocupa de editarea de broșuri bolșevice în limba română, destinate îndoctrinării românilor prizonieri și celor din România, precum și de editarea ziarului Foaiă Poporului, unde se publicau cu predilecție articolele furibunde ale lui Bela Kuhn, evreul maghiarizat și bolșevizat, care încercase în 1919 să atace Ardealul spre a-l ocupa și pune sub sceptrul lui Szent Istvan Kiraly (Regele Ștefan cel Sfânt), care creștinase pe Ungurii năvălitori în anul 1000. Dar armatele române, printre care și Regimentul Horia, înființat la Brad de căpitanul Banciu (viitor general), locotenentul Candin Ciocan (viitorul director al Liceului „Avram Iancu” ș.a.) regiment încadrat într-o unitate din Beiuș, l-au pus pe fugă pe „multinaționalul” Bela Kuhn și nu l-au slăbit din goană până la Budapesta. În această situație delegații Băncii Naționale au fost siliți să părăsească Moscova - T. Capitanovici, Em. Pantazi, C. Ionescu, G. Dobrovici - în luna mai 1918 și să se reîntoarcă în România.

Banca Națională a României a fost reprezentată în continuare de M. G. Vidrașcu, pe care, însă, Sovietele nu au vrut să-l recunoască. La 15 aprilie 1918 Sovietul Deputaților, Lucrătorilor și Țăranilor a decis să rechiziționeze cele două mașini mari și moderne din Tipografia Băncii Naționale a României, cumpărată pe numele românului Dobrovici de la doamna Peciughina, actul de cumpărare fiind transmis sub semnătura privată a lui M.G. Vidrașcu, după retragerea în România a celorlalți delegați ai Băncii. Vidrașcu a protestat împotriva acestei noi rechiziții abuzive a mașinilor de tipărit bancnote, adresându-se în 22 iulie 1918 Comisarului Poporului pentru Afacerile Străine, Fritsche, prin mijlocirea fostului consul al României, Guerin, care fiind francez avea încă multe uși deschise, cu

următoarea solicitare: „Subsemnatul M.G. Vidrașcu, român împuternicit de d-l inginer Dobrovici proprietarul tipografiei din Slovucenski Perenloc, nr. 19, cumpărată de la d-na Peciughina în luna iulie 1917, cu onoare vă aduc la cunoștință cele ce urmează: Tipografia se compune din 10 mașini de imprimat, din care s-au rechiziționat, conform deciziei din 15 aprilie a Sovietului Deputaților, Lucrătorilor și Țăranilor; două din cele mai mari și mai perfecționate mașini, prima cu nr. 10.432 sistem Augsburg din 1913, rechiziționată pentru tipografia guvernului din Penza și a doua nr. 10 245 rechiziționată pentru tipografia Levesohn. Prima mașină m-a costat, în iulie 1917, suma de 40.000 ruble și a fost evaluată de comisia de rechiziții la 10.000 ruble, a doua a costat 35.000 ruble și a fost evaluată numai la 9375 ruble. Din mașinile rămase două sunt ocupate cu tipărirea gazetei românești a Partidului Revoluționar Român, intitulată Foaia Poporului (deci tot pentru bolșevici !! - n.n.), iar celelalte abia produc pentru întreținerea lor, a plății curentului electric și întreținerea lucrătorilor români rămași la Moscova.

Aducându-vă la cunoștință cele de mai sus, cu onoare, vă rog - Onorate Domnule Comisar, a interveni pe lângă Sovietul Deputaților, Lucrătorilor și Țăranilor din Moscova, de a nu mai rechiziționa mașinile rămase și care servesc parte la tipărirea gazetei românești de propagandă (bolșevică - n.n.) și parte la întreținerea lucrătorilor români la Moscova și de a majora evaluarea celor două mașini rechiziționate, deoarece diferența între prețul cu care le-am cumpărat și cel stabilit de comisia de rechiziții este cu totul disproporționată și ne expune la pierderi prea mari pentru mijloacele noastre.

În speranța că veți binevoi a găsi întemeiate cele de mai sus și a unui răspuns favorabil vă rog să primiți... etc., etc.”

Fostul nostru consul Guerin a depus-o la Comisariatul Poporului pentru Afacerile Străine cu următoarea solicitare : „Înaintându-vă adresa domnului M.G. Vidrașcu, am onoarea a vă ruga să examinați această afacere și în cazul că ar fi nedreptate din partea Sovietului, de a refuza cererea domnului Vidrașcu în limitele legii și justiției”. (Justiție ? Lege la bolșevici ? - n.n.)

După „legea” lor cererea lui Vidrașcu nu numai că a fost respinsă, dar Sovietele au mai rechiziționat, la finele lui iulie 1918, o mașină Boston subevaluând-o la 1000 ruble.

Apoi, sub perfidul pretext al audierii lui Vidrașcu în legătură cu cererea lui, el a fost citat la 3 august 1918 să se prezinte la Comisariatul Poporului pentru Afacerile Străine, Secția Româno-Rusă, condusă de Rakovski,

dușmanul nr. 1 al națiunii românești. De bună credință Vidrașcu s-a prezentat însoțit de avocatul Ștefănescu-Brăila. Aici a fost interogat de evreul Dick, fost ziarist la București, folosind întreaga „recuzită a torturii psihice”, dar nu pe tema cererii privind rechizițiile mașinilor tipografice, ci referitor la activitatea sa la Consulatul român de la Moscova, acuzându-l că prin scrierea cu cerneală roșie a numerelor de pe pașapoartele celor ce plecau din Rusia spre Iași, oferea autorităților române de la frontieră posibilitatea să identifice pe agenții propagandei bolșevice.

Supus în continuare la amenințări și umilințe Vidrașcu a fost nevoit să se întoarcă în România la 22 februarie 1919.

La acea dată tezaurul României la Moscova era încă intact, iar în afară de biletele de bancă de la Sudnaia Kassna, folosite de bolșevici pentru finanțarea propagandei de îndoctrinare a românilor ajunși prizonieri în Rusia sau a trădătorilor din România, alte bilete de bancă românești nu au mai putut fi tipărite, pentru că toate clișeele fuseseră desfigurată prin grija și cu riscul vieții de către slujitorii avutului românesc, ajuns în pribegie și încăput pe mâinile unor străini fără de lege și Dumnezeu.

Dacă aceste clișee ar fi căzut intacte în mâna bolșevicilor, aceștia ar fi tipărit în neștire bilete de bancă românești și așa supuse la grele încercări de mașina vorace a războiului și de trădarea foștilor aliați.

În continuare vom urmări încercările asidue dar zadarnice ale diplomației românești, de a găsi soluții pentru salvarea tezaurului României din infernul bolșevic rusesc imediat după Marea Unire din 1918, dar și, nemijlocit, după ruperea relațiilor diplomatice cu Sovietele.

* * *

La data de 14 martie 1917 s-a constituit în Rusia primul Guvern Provisoriu cu prințul Lvof Președinte al Consiliului de Miniștri. În ziua următoare, „Martis Idus”, amintind de tragicul regicid ce a curmat viața lui Iulius Cezar („Et tu mi fili Brute ?”), țarul Nicolae II a abdicat, sfătuit de aghiotantul lui, generalul Ruski (printre primii trecuți cu arme și bagaje în tabăra bolșevicilor). I-a urmat la tron Marele Duce Mihail, fratele țarului. Dar și el s-a retras după o singură zi de domnie. Ca urmare toate puterile au trecut în mâna prințului Lvof, Președintele Consiliului de Miniștri. Acesta, după numai două zile, a dispus arestarea întregii familii imperiale, care s-a stabilit la Tsarskoe Selo, sub severa supraveghere a generalului Korniloff. Măsuri luate sub presiunea în forță a bolșevicilor. Totuși Guvernul

Provizoriu, îndată după arestarea familiei imperiale, a intervenit pe lângă Buchanan, ministrul plenipotențiar al Angliei la Petrograd, prin Ministrul Afacerilor Străine Miliukoff, ca Anglia să ofere ospitalitate familiei imperiale. Răspunsul a fost afirmativ, ca după numai câteva ore să comunice decizia că Anglia este de acord să primească familia imperială dar numai după încheierea păcii definitive. (Un prim pas în abordarea unei „strategii flexibile,” ultra sensibilă la bătaia vânturilor”, continuată și desăvârșită de W. Churchill la Yalta, prin care a sfidat milioanele de locuitori din zece țări din est și din centrul Europei, printre care și foste aliate!) Consecința: familia imperială a fost transportată în Siberia, la Tobolsk și de acolo spre locul crimei.

După o scurtă perioadă, Comitetul Revoluționar, instalat de Lenin la conducerea bolșevicilor, a preluat puterea și a declarat că „...nu poate răspunde personal de siguranța tezaurului României, decât în cazul când ar fi sigur pe putere, dar că nu-și ia nici o răspundere, atât timp cât anarhiștii și bandele organizate i-o vor disputa”. (Dar cine i-a dezlănțuit pe aceștia?! - n.n.)

Consulul nostru la Moscova, P. Guerin, a informat imediat Guvernul României asupra acestui grav pericol. Guvernul a dispus, la data de 15 noiembrie 1917, ca P. Guerin „... să ia măsuri grabnice pentru strămutarea valorilor noastre în America și să obțină în același timp, din partea Aliatilor, o mijlocire colectivă pe lângă Comitetul Revoluționar, pe care l-a declarat răspunzător de integritatea tezaurului nostru.” Această răspundere îi venea Rusiei în baza repetatelor garanții ferme ale guvernelor anterioare rusești, care angajau statul rus.

Încă de la izbucnirea revoluției, Guvernul României a fost îngrijorat de soarta tezaurului nostru. Astfel, Ministrul de război, neliniștit de îndoielnica pază a tezaurului nostru de la Kremlin, făcută de către garda de cazaci, a trimis la Moscova, în 15 noiembrie 1917, douăzeci de jandarmi înarmați și îmbrăcați civil, sub comanda locotenentului Zagoritz. Ei aveau ordin să acționeze la dispoziția permanentă a lui T. Capitanovici, directorul Băncii Naționale a României - aflat la Moscova și să supravegheze cu tact depozitele de valori ale României predate Rusiei. Ministrul de Finanțe, Nicolae Titulescu, a informat pe T. Capitanovici și pe P. Guerin, despre trimiterea acestei formațiuni de pază, prin următoarea telegramă, nr. 23701/14 noiembrie 1917, cu următorul conținut :

*Nr. 23701/14 noiembrie 1917
GUERIN ȘI CAPITANOVICI
- MOSCOVA -*

Miercuri 15 noiembrie pleacă la Moscova, de aici, locotenentul Zagoritz cu 20 de păzitori ai Băncii Naționale stop Răspundeți dacă transportul fără riscuri e posibil acum și prin ce mijloace stop. Am intervenit de mult în acest sens Aliiați stop. Puneți-vă în legătură și cu reprezentanții americani transsiberian...”

*Ministrul de Finanțe
(ss) Nicolae Titulescu*

Guvernul României ducea mai demult tratative la Paris, prin ministrul Victor Antonescu, pentru a transporta tezaurul nostru de la Moscova în America - sub garanția Aliiaților. În Rusia aceste tratative cu Aliiați se purtau prin Diamandi, ministrul nostru în Rusia, P. Guerin - consulul nostru la Moscova și T. Capitanovici, directorul Băncii Naționale a României, prezent la Moscova de la data predării tezaurului României.

Comunicațiile în Rusia erau controlate de bolșevici și întârziate intenționat, iar telegramele denaturate sau chiar pierdute. Telegrama trimisă de Titulescu a ajuns la destinație după douăsprezece zile! Așa se explică faptul că Pantazi a trimis o telegramă în limba franceză, cifrată, Guvernului din Iași, cu următorul text, redat mai jos în traducerea noastră.

*Telegrama cifrată de la Consulatul General din Moscova
Nr. 2428/24 nov. 1917*

*MINISTERULUI AFACERILOR EXTERNE
- I A Ș I -*

Atrag din nou atenția Domniei Voastre asupra gravității situației privind faptul că, în ciuda demersurilor prompte ale domnului Guerin și bunăvoința consulului american, care a fost la Petrograd, ministrul nostru nu a primit instrucțiunile relativ la transferul în America a tezaurului și valorilor și a promis să le ceară și să vină la Moscova.

Întârzierea este regretabilă.

(ss) avocat Pantazi Guerin.

Ministrul Afacerilor Externe al României transmite Ministrului de Finanțe, Nicolae Titulescu, această telegramă printr-o scrisoare pe care o redăm mai jos.

MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE

Nr. 16120

MINISTERULUI FINANTELOR

Înregistrat sub nr. 47698 din 28 nov. L)L

Domnule Ministru,

Drept răspuns la telegrama dv. nr. 23701 adresată Consulatului nostru General din Moscova și domnului Capitanovici, am onoarea a vă comunica în traducere următoarea telegramă pe care o primesc de la sus-numitul nostru Consulat General:

„Mă grăbesc a vă informa că, telegrafic, consulul american din Moscova a rugat pe ambasadorul american din Petrograd să convoace de urgență conferința tuturor Aliaiților cu privire la transportul tezaurului și valorilor. Trebuie cerută în același timp și protecțiunea Puterilor neutre, în cazul unei evacuări din Moscova, spre a duce tezaurul și valorile.”

Ministru

(ss) indescifrabil

Este remarcabilă perseverența și fermitatea de care au dat dovadă diplomații americani de la Petrograd în sprijinul evacuării tezaurului nostru de la Moscova. Dar mare deziluzie ! Tratatul purtat la Paris cu aliații de către ministrul nostru de externe Victor Antonescu au eșuat: Aliaiții refuzau să garanteze siguranța transportului tezaurului de la Moscova în altă țară.

Ministrul Finanțelor României (de la Iași) i-a comunicat ministrului României în Rusia, Diamandescu, următoarea telegramă, pe care o redăm mai jos, în traducerea noastră din limba franceză.

Nr. 28194/28 martie 1917

DIAMANDI - PETROGRAD

Tratat de mult timp transfer valori de la Moscova dar Antonescu mă informează Aliaiții refuză garantarea securității transport stop Binevoii raport ambasador Statele Unite și alte persoane ce credeți utile pentru a

aviza cele mai bune mijloace de a pune la adăpost stop Rugămintele comunicăți rezultatul stop Temându-mă Guerin Moscova nu a primit telegramele mele rugămintele a-i transmite aceasta.

*Ministrul Finanțelor
(ss) Nicolae Titulescu.*

Dar Guvernatorul Băncii Naționale a României de la Iași a refuzat să accepte transportul tezaurului de la Moscova fără garanția Puterilor Aliate.

Ideea transportului tezaurului nostru de la Moscova cu Transsiberianul, mii de kilometri, până la coasta Pacificului, printr-o țară în plină revoluție, căzută în anarhie și pradă bandelor tâlhărești, care jefuiau tot ce le stătea în cale, era sortită eșecului, fără nici o îndoială. Dacă totuși, printr-o minune incredibilă, tezaurul ar fi ajuns la Ocean, acesta era împânzit de submarine de război germane, nava ar fi fost cufundată, iar tezaurul nostru pierdut pentru veșnicie pe fundul Oceanului. Așadar, refuzul guvernatorului român al Băncii Naționale de a accepta o astfel de aventură, dinainte condamnată la catastrofă, era pe deplin justificat. El afirma cu o amară consolare că tot zidurile groase ale safeurilor de la Kremlin prezentau mai multă garanție. El nu-și putea imagina că guvernul bolșevic sfida orice lege, orice înțelegere, cu nonșalanța cu care strivești o găză.

Este de reținut însă, un amănunt semnificativ: americanii, mai mult decât pragmatici și inflexibili când era vorba de afaceri, au acceptat să garanteze restituirea integrală a tezaurului nostru sau contravaloarea lui în aur, cu condiția să primească în schimb, tot în aur, contravaloarea jumătății tezaurului și celorlalte valori. (Vedeți, dragi cititori, de unde s-a împământenit la noi sintagma „fifty-fifty”, încă de pe vremea când unchiul Sam nu era atotsfătuitor pe cheurile Dâmboviței.)

Spre sfârșitul anului 1917, propaganda bolșevică pătrunsese în Moldova, prin mii de agenți răspândiți pe tot cuprinsul ei, conduși de Rakovski și Bujor. Aceștia acționau la Iași și ținteau alungarea Regelui Ferdinand, bolșevizarea Moldovei și încorporarea ei în Rusia. (Nu cumva astăzi Voronin visează la fel?). Bandele bolșevice fanatizate au eliberat prin violență pe toți acești spioni și trădători, ce fuseseră arestați la Socola, în cap cu Rakowski și Bujor, expediindu-i la Odesa să-și continue mârșavele uneltiri. Bolșevicii nu s-au mulțumit cu atât, ci au instalat la Iași - în Socola - un așa-zis stat major, condus de un oarecare Roșală, ce fusese comandant al fortăreței Kronstadt și promovat datorită „atașamentului” său revoluționar, ferocității lui proverbiale. El era ajutat de Reissohn, comisarul armatei IV

ruse, Hermann, Rech, întâmplător toți evrei. Acest stat major, continuând „misiunea lui Rakowski, mai plănua asasinarea lui Scerbașev, comandantul armatelor rusești de pe frontul românesc.

România era insistent sfătuită să se ridice împotriva Rusiei bolșevizate. După aprige și îndelungate dezbateri în Consiliul de Miniștri de la Iași, unde se înfruntau două curente, unul condus de Tache Ionescu - potrivit declarării de război Rusiei („ar fi un fapt catastrofal pentru țara noastră” spunea el) și celălalt curent - în frunte cu Ion I. C. Brătianu, susținător al ideii de atacare și dezarmare a trupelor rusești. A învins ultimul.

În această situație gravă, Nicolae Titulescu, ministrul finanțelor României, a trimis lui Victor Antonescu, ministrul afacerilor externe al României, ce negocia la Paris, următoarea telegramă, în limba franceză, pe care o redăm mai jos, în traducerea noastră.

Nr. 28772/11 ianuarie 1918
VICTOR ANTONESCU
- PARIS -

În momentul de a lua împotriva bolșevicilor de pe frontul ruso-român măsurile de poliție reclamate de Alianții noștri, Guvernul român a condiționat acțiunea sa de o garanție colectivă din partea lor (Alianților n.n.), cu privire la tezaurul și valorile noastre de la Moscova, garanție care nu a ridicat, de altfel, nici o obiecțiune.

Dat fiind marele interes comun care se acordă de acum înainte conservării depozitelor noastre de la Moscova, vă rog să interveniți pe lângă Guvernul Francez ca de acord cu ceilalți Alianți și având în vedere imposibilitatea de transport în Rusia, (pe toate căile de transport din Rusia, n.n.) , să fie cel puțin arborate drapelele Antantei pe imobilele unde sunt adăpostite valorile noastre.

Binevoii a transmite această telegramă colegilor dv. de la Londra și de la Roma și a-i ruga să acționeze în consecință.

Ministrul finanțelor
(ss) Nicolae Titulescu

Spre a ne face o idee de precipitarea în care se desfășurau evenimentele și se luau hotărârile, redăm mai jos, în traducerea noastră, o nouă telegramă în limba franceză, trimisă în aceeași zi de Nicolae Titulescu lui Victor Antonescu la Paris.

MINISTERUL FINANTELOR

Nr.28839/11 ianuarie 1918

VICTOR ANTONESCU, MINISTRUL ROMÂNIEI

- P A R I S -

După înțelegerea cu Guvernatorul Băncii Naționale puteți să tratați cu Guvernele Aliate, în mod special cu America, cesiunea aurului și obiectelor de valoare aflătoare la Moscova, cu obligația din partea lor de a le restitui după pacea generală stop (sublinierea noastră). Transmiterea dreptului de proprietate va fi efectuată din acest moment.

*Ministrul finanțelor
(ss) Nicolae Titulescu*

Chiar în aceeași zi Ministrul Finanțelor, Nicolae Titulescu a înștiințat Guvernatorul Băncii Naționale a României despre această dispoziție, prin scrisoarea nr. 28.840/11 ianuarie 1918.

În urma dispozițiilor telegrafice de mai sus, Victor Antonescu a tratat cu Aliții propunerea României de a transmite imediat Alițiilor dreptul de proprietate asupra tezaurului și a tuturor valorilor României depozitate la Moscova, cu condiția restituirii după încheierea păcii generale.

Victor Antonescu a comunicat Consiliului de Miniștri de la Iași rezultatul acestor tratative.

Redăm mai jos telegrama dată de Victor Antonescu la data de 21 (3) februarie 1918.

PRIMULUI MINISTRU

- IAȘI -

Aliții consimt să ne garanteze 310 milioane lei aur care se găsesc la Moscova.

Celelalte valori care se găsesc acolo și care sunt depozitele Băncii Naționale, ale Casei de Depuneri și Consemnațiuni și ale Băncilor particulare, sunt efecte publice, rente de stat, acțiuni ale diferitelor societăți ale căror numere se cunosc și care pot fi anulate și după care se pot da duplicate celor interesați în cazul puțin probabil în care maximaliștii ar lua aceste valori.

(ss) Victor Antonescu

(Din păcate nu a fost „ puțin probabil”, ci foarte sigur ! - n.n.)

Deci Aliții ne garantau 310 milioane lei aur din tezaurul de la Moscova, o hotărâre de importanță deosebită ! Sperăm că arhivele lor s-au păstrat intacte până în zilele noastre și că actele diplomatice nu sunt „chiffon de papier”!

Comisarul Poporului de Război în perioada 1918-1924, Trotzki, pe numele său adevărat Lev Davidovitz Bronstein, a dat în 26 ianuarie 1918 o radiogramă prin care anunța ruperea relațiilor diplomatice cu Regatul României, declarând cu această ocazie că tezaurul României aflat la Moscova nu va fi predat „oligarhiei române”; Consiliul Comisarilor Poporului își asumă răspunderea conservării acestui tezaur, a tuturor valorilor României depozitate la Moscova și a tuturor depozitelor românești din băncile Rusiei, toate urmând să fie predate în mâinile poporului român. (Până azi, 26 ianuarie 2004 nu s-a predat absolut nimic în „mâinile poporului”, deși au trecut exact 86 de ani de la populista proclamație. Iar autorul ei a fost ucis în Mexic în 1940, la instigarea lui Stalin, al cărui oponent înverșunat devenise din 1925, fiind expulzat din URSS în 1927). Urmare acestei proclamații tezaurul nostru a fost confiscat de bolșevici, sub falsul pretext că au confiscat „bunurile unui stat inamic în timp de război”. Ori aceste bunuri nu erau proprietatea statului. În conformitate cu dreptul internațional ceea ce au săvârșit bolșevicii în numele Guvernului Sovietic este o gravă infracțiune de abuz de încredere, așa cum atestă istoricul nostru Constantin Kirițescu în „Istoria Războiului pentru întregirea României”.

„Avatarurile” tezaurului României au continuat din ce în ce mai întunecate. Asupra lor vom reveni în fragmentul următor când vom încheia relatările noastre despre această fărădelege perpetuată, sub scuza lipsei de documente, până în zilele noastre. Nu documentele lipsesc, ci voința politică.

* * *

După ce Rusia bolșevică a declarat război României și în urma garantării de către Aliți a 310 milioane în aur din tezaurul nostru de la Kremlin, Guvernul francez a însărcinat pe ambasadorul său din Petrograd, Noulens, să protejeze interesele României în Rusia și în primul rând să vegheze la păstrarea intactă a tezaurului României. Noulens a informat imediat telegrafic pe Erick Labonne, consulul Franței de la Moscova, că tezaurul român a fost cedat Puterilor Aliate ca garanție a avansurilor primite de România în timpul războiului.

Redăm mai jos în traducerea noastră, din limba franceză, telegrama ambasadorului francez Noulens către consulul Erick Labonne.

*Telegramă cifrată
a Ambasadei Franței
Nr: 1*

*Petrograd, 1 februarie 1918, ora 21
Primită în 2 februarie 1918, la Moscova*

Tezaurul român care este depozitat la Kremlin a fost cedat Aliiaților ca proprietate care garantează rambursarea avansurilor date României. Înțelegeți-vă cu colegii dumneavoastră din legațiile Angliei și Americii pentru a informa comisarii poporului din Moscova, pentru ca ei să asigure integritatea tezaurului. Informați-mă urgent asupra situației rezervei de aur, pe care eu presupun că este intactă.

(ss) Noulens

În urma acestei telegrame Erick Labonne a preluat de la Guerin, consulul României la Moscova, arhiva Consulatului Român de la Moscova precum și:

- protocoalele de depunere la Kremlin a tezaurului Băncii Naționale a României;
- cheile de la compartimentele unde au fost depuse valorile;
- protocoalele de depunere a valorilor Casei de Depuneri și Consemnațiuni a României;
- actul de cumpărare a tipografiei din Moscova de către Banca Națională a României, pe numele lui Dobrovici.

La predarea cheilor și documentelor au fost prezenți reprezentanții Băncii Naționale a României la Moscova, Th. Capitanovici și C. Ionescu.

În baza dispozițiilor Guvernului român de la Iași și a înțelegerii cu reprezentanții Angliei, Americii și Italiei, Erick Labonne a făcut un demers conservator pe lângă comisarii poporului, la data de 14 februarie 1918, informându-i că tezaurul României de la Moscova a fost cedat unor Puteri din Antantă, pentru împrumutul acordat României în timpul războiului.

Comisarul poporului pentru afacerile străine, V. Fritsche, evreu de origine și profesor la Universitatea din Moscova, s-a prezentat la consulul francez Erick Labonne și i-a solicitat cheile de la compartimentele de la Sudnaia Kassna, unde erau depozitate valorile Casei de Depuneri și Consemnațiuni a României, pretextând că are de luat de acolo opt lăzi aparținând Sovietelor. Erick Labonne a refuzat invocând mandatul său de a

preda cheile numai reprezentanților oficiali ai Guvernului român sau ai Băncii Naționale a României. V. Fritsche, cu aroganța specifică, i-a replicat amenințându-l că, ținând seama de starea de război dintre Rusia și România, are dreptul ca la nevoie să intre chiar și cu forța în posesia cheilor și bunurilor României.

La această brutală ieșire a lui Fritsche, Erick Labonne a reacționat într-o manieră diplomatică elegantă dar fermă, încheind un proces - verbal de constatare, pe care l-a prezentat lui Fritsche. Arogantul comisar al poporului a reculat.

Redăm mai jos procesul-verbal al lui Erick Labonne, prezentat lui Fritsche, în traducerea noastră din limba franceză.

Republica Franceză

Moscova, 1 martie 1918

Consulatul General al Franței la Moscova.

Proces - verbal de constatare,

Însărcinat provizoriu cu interesele române în regiunea Moscova, după ruperea relațiilor diplomatice dintre România și Rusia, consulul general al Consulatului General al Franței la Moscova a primit în depozit arhivele Consulatului României, documentele relative la tezaurul român de la Kremlin și la valorile Casei de Depuneri și Consemnațiuni, împreună cu cheile tezaurului și ale numitei Case de Depuneri. În 27 februarie, Consulul General al Franței la Moscova a primit cererea exprimată formal în numele Guvernului sovietelor de a preda cheile domnului comisar al poporului pentru afacerile străine, la Moscova. Consulul General al Franței a explicat domnului comisar al poporului că, în calitatea sa de reprezentant al intereselor române, este răspunzător de depozitul de obiecte aparținând Guvernului român și nu poate să consimtă la această cesiune.

Domnul comisar al afacerilor străine a declarat atunci că valorile aparținând Guvernului român erau pur și simplu confiscate din rațiuni de stare de război și că el va pretinde la nevoie, prin forță, cedarea cheilor. (sublinierea noastră). Consulul General al Franței la Moscova, luând act de această declarație și după ce a protestat ferm, a declarat că el va ceda cheile forțat, cesiunea urmând să aibă loc la data de 1 martie 1918.

(ss) Erick Labonne

Amenințarea cu forța, „strategie diplomatică rusească” în relațiile internaționale de-a lungul istoriei, a început cu Ivan cel Groaznic, sau poate și mai devreme și a continuat neîntrerupt cu războaiele de cucerire, de anexiune a teritoriilor altor națiuni, inclusiv al Basarabiei, Bucovinei, Ținutului Herței, Insula Șerpilor, până în zilele noastre, când Rusia și-a instalat Armata a IV-a în Republica Moldova, stat suveran, - și refuză să o retragă, în disprețul hotărârilor OSCE și altor foruri internaționale.

După ce a văzut procesul-verbal de constatare încheiat de Erick Labonne, Comisarul poporului V. Fritsche și-a schimbat tactica, înlocuind amenințările intervenției în forță cu minciuna vicleană a garanțiilor, așa cum rezultă din scrisoarea pe care a adresat-o lui Erick Labonne, Consulul General al Franței, scrisoare redată mai jos - în traducerea noastră din limba franceză.

Nr. 7595

Domnului Consul General al Franței - Moscova -
DOMNULE CONSUL,

Prin prezenta am onoarea (! - n.n.) a vă ruga să binevoiți a-mi prezenta cheile de la subsolul unde se află depuse valorile Guvernului Român, spre a ridica lăzile depuse acolo la timpul său de către Comisariatul Afacerilor Externe la Moscova și cu această ocazie cred de datoria mea a vă asigura, Domnule Consul, ca valorile Guvernului Român, depuse în subsol, conform protocolului ce se află la dv. rămân intacte.

Comisarul Afacerilor Externe

(ss) V. Fritsche

Secretar

(ss) V. Verzanoff

De bună credință, în baza acestei garanții scrise (ce avea să se dovedească minciună sfruntată), Erick Labonne a renunțat la sintagma „cedate forțat” și a predat cheile comisarului poporului V. Fritsche cu condițiile : predare temporară, deschiderea ușilor și vizitele în prezența sa.

Despre această situație Erick Labonne a informat Banca Națională a României, cu scrisoarea înregistrată la Bancă sub nr. 7635 / 26.07.1918.

La data de 2 martie V. Fritsche a primit cheile și a ridicat trei lăzi din compartimentele de la Sudnaia Kassna. Dar lăzile nu erau ale sovietelor ci ale Băncii Naționale a României și conțineau bilete de bancă românești în valoare de 1.920.000 lei. Furt prin abuz de încredere și înșelăciune !!!

Aceste lăzi cu bancnote românești furate în acest incalificabil mod, au fost puse la dispoziția grupului Rubinstein (întâmplător tot evreu), Gh. Mihai și Bujor, agenții sovietelor pentru bolșevizarea românilor. Apoi Rakowski (tot întâmplător evreu), dușmanul de moarte al României, a propus Consiliului Comisarilor Poporului Sovietelor inventarierea întregului tezaur românesc de la Moscova și confiscarea lui (aur, argint, bijuterii, bilete de bancă, lucrări de artă etc). Planul a fost dejucat de Guvernul României, care a intervenit pe lângă Diviziunea Politică germană din București să convingă Ambasada Germaniei de la Moscova să ia tezaurul sub protecția sa.

În luna august 1918, Consulul Franței la Moscova, Erick Labonne, a fost arestat și expulzat din Moscova și din Rusia, împreună cu întreg personalul Consulatului francez. La plecarea sa, rugat printr-o scrisoare de delegații români, Erick Labonne a predat cheile consulului Danemarcei la Moscova, însărcinat cu apărarea intereselor franceze și române din Rusia. El le-a predat viceconsulului danez, care fiind silit și el să plece, a intenționat să predea cheile consulului norvegian, acceptat în Rusia datorită bunelor sale relații personale cu Cicerin, comisarul poporului pentru afacerile străine, numit în locul lui Fritsche. Dar Guvernul României, pe deplin lămurit că în Rusia bolșevizată nu mai există nici o siguranță, a rugat pe viceconsulul danez să ia cheile cu el în Danemarca și să le expedieze apoi Ministerului de Externe al Franței.

Banca Națională a României a mai încercat între timp să repatrieze arhivele, bancnotele tipărite și hârtia pentru imprimarea bancnotelor, toate aflate sub sechestru abuziv la tipografia din Moscova, proprietate românească a lui Dobrovici. În acest scop banca a intervenit pe lângă consulul norvegian de la Moscova, rugându-l să obțină acordul de repatriere de la Cicerin. Acesta a comunicat Băncii Naționale acordul său, prin scrisoarea nr. 335/09 septembrie 1918, menționând însă că, în ce privește România, orice hotărâre ce se ia este condiționată de avizul lui Racowski, președintele lui Sovnacorni. Rakowski, fanaticul dușman al românilor, nu a dat acest aviz.

Nu peste mult timp, ultimii reprezentanți ai României au fost siliți să părăsească Moscova. Astfel, tezaurul României a rămas la discreția totală a bolșevicilor pentru care tratatele internaționale, garanțiile propriilor guverne din trecut nu mai aveau nici o valoare.

Mai târziu, în cadrul tratatelor pentru pace, România a prezentat, prin reprezentantul său Danielopol, la ședința din 8 aprilie 1919 a Comisiei

Reparațiunilor, situația tezaurului român, insistând „ în interesul țării și al Puterilor Aliate garante, să fie luate măsurile convenite pentru restituirea bunurilor României a căror valoare totală depășește un miliard de franci”. După „pasarea” chestiunii tezaurului la Comisia financiară pentru un supliment de analize, ea a revenit la Comisia de reparațiuni, care s-a întrunit din nou la data de 19 aprilie 1919, în prezența reprezentanților Statelor Unite, Imperiului Britanic, Franței, Italiei, Japoniei, Belgiei, Portugaliei, României (Danielopol și Zahariade), Serbiei și Cehoslovaciei. În procesul-verbal al ședinței, cu nr. 16, s-a menționat că Danielopol a solicitat să se corecteze cifra de 1 miliard de franci consemnată în procesul-verbal anterior, ca valoare a bunurilor României aflate la Moscova, la cifra de 1 miliard și jumătate franci și că „domnul Danielopol cere să se impună inamicului prin preliminarele păcii să remită României o cantitate de aur echivalentă cu valoarea depozitului în aur și bijuterii garantate de Puterile Aliate și, în același timp, să impună restituirea de către Rusia a altor depozite la cererea României”. (traducerea noastră din limba franceză).

Acest proces-verbal a fost adoptat.

Dar aliații noștri care ne-au consiliat să transportăm tezaurul în Rusia, iar după izbucnirea revoluției bolșevice au insistat să luăm măsuri severe împotriva bolșevicilor din România (fapt ce a determinat declararea de război a Rusiei împotriva țării noastre), ne-au „lăsat cu ochii în soare !”.

Informat de poziția României la Comisia de Reparațiuni de la Paris, ministrul de stat al afacerilor externe al Imperiului Britanic, Arthur James Balfour, a transmis reprezentantului României de la Paris nota nr. 214 - 1535/2/7617 din 26 mai 1919, din care redăm un fragment mai jos, în traducerea noastră:

„... Guvernul Maiestății Sale, după examinarea actelor în posesia noastră, referitoare la aceste depozite (tezaurul de aur, arhivele, etc. românești de la Moscova - n.n.), nu poate să descopere că ar fi existat vreo obligativitate de garanții din partea sa pentru siguranța sau restituirea vreunei părți din această proprietate.

În același timp vă comunic că Guvernul Maiestății Sale va fi fără îndoială gata să dea ajutor general la eforturile pe care Guvernul dv. le face pentru a asigura cât de curând posibil redarea acelor bunuri proprietarului de drept” (întreaga istorie a secolului al XX-lea ne-a demonstrat, „fără îndoială”, acest „ajutor general”!!!)

Delegatul României la Conferința Reparațiunilor de la Paris a răspuns notei lui Balfour la data de 13 iunie 1919, astfel (traducerea noastră):

„... Deoarece comunicarea pe care am făcut-o în ședința Comisiei de Reparațiuni și memoriul pe care l-am depus au fost făcute după ce domnul Președinte al Consiliului de Miniștri al României m-a asigurat de o astfel de garanție din partea Guvernelor Aliate, eu solicit din nou domnului Brătianu, care era în acel timp Președintele Consiliului de Miniștri, părerea dânsului despre această chestiune și dânsul mi-a confirmat existența unei astfel de garanții” etc. etc.

La rândul său Guvernul francez a trimis Legației României din Paris o notă, la data de 3 iulie 1919, prin Ministerul de Externe francez, referitoare la aceeași arzătoare - pentru noi - , mai puțin pentru alții - chestiune a tezaurului, notă redată mai jos în traducerea noastră.

Republica Franceză
Ministerul Afacerilor Străine
Direcția politică

Paris, 3 iulie 1919

Aur rus și român

Într-o scrisoare adresată de Excelența Sa Domnul Brătianu, Domnului președinte al Conferinței de Pace de la Paris (Georges Clemenceau - n.n.) Președintele Consiliului de Miniștri român a făcut cunoscut sentimentul său cu privire la clauzele de restituire a aurului rus sau român inserat în preliminarele de pace cu Germania. El se referă în această scrisoare la depozitul de aur al României la Moscova, cu indicația că acest depozit a fost garantat de Puterile Aliate. Guvernul Francez nu are cunoștință de angajamentul despre care este vorba; el a recurs la interpunerea îndatoritoare a Legației României pentru a binevoi să-i amintească de condițiile în care acest angajament ar fi fost luat și textul din care rezultă.... etc.

Semnătura

Legația României din Paris a răspuns acestei note a Ministerului de Externe al Franței prin nota pe care o redăm mai jos în traducerea noastră din limba franceză.

Legafia României în Franța

Paris, 8 august 1919

Ministerului Afacerilor Externe,
Direcția Politică,

La nota verbală din 3 iulie 1919 pe care a avut onoarea să o primească de la Ministerul Afacerilor Externe, Legația României își face datoria agreabilă de a vă transmite următoarele informații:

Cu ocazia campaniei pe care Aliații și-o propuneau să o facă în Ucraina în ianuarie 1918, pentru a împiedica pacea separată pe care bolșevicii ruși voiau să o încheie cu Germania, Guvernul României a fost solicitat să participe la această acțiune.

România a acceptat fără șovăire și centrul de acțiune a fost stabilit chiar la Iași. Consecința imediată a acțiunii întreprinse de Guvernul român în Ucraina contra Guvernului lui Lenin și Troțki, la cererea Marilor Aliați, a fost arestarea ministrului român de la Petrograd și declarația de război a Rusiei împotriva României, amenințarea de a confiscă valorile române depuse în timpul Imperiului Rus la Moscova - Kremlin. (sublinierea noastră). Printre valorile depuse la Moscova se găseau tezaurul Băncii Naționale a României, reprezentând mai mult de 310 milioane aur și mai multe milioane de titluri și valori diverse, aparținând Băncii Naționale a României, Casei de Depuneri și Consemnațiuni și altor instituții și bănci particulare din țară.

Spre sfârșitul lunii ianuarie 1918, domnul Antonescu, ministrul României, a fost însărcinat de Guvernul român să facă demersurile necesare pe lângă Guvernul francez pentru ca Franța și Aliații să garanteze tezaurul nostru de la Moscova în caz de confiscare, de deturnare sau de distrugere de către bolșevici. Ministrul României a făcut, în acest scop, demersuri pe lângă Excelența Sa Domnul Clemenceau, Președintele Consiliului de Miniștri francez și Ministru de Război, care - după ce a luat avizul Aliaților a răspuns verbal ministrului României, în primele zile din februarie 1918, că Aliații consimt să garanteze 310 milioane aur aparținând Băncii Naționale a României, dar că ei nu acceptau să garanteze depozitul Casei de Depuneri și Consemnațiuni și al altor bănci sau instituții particulare, care constau în efecte publice, rente de stat, obligațiuni sau acțiuni ale diferitelor societăți, al căror număr (al efectelor, obligațiunilor etc. - n.n.) se cunoaște și, în consecință, se pot anula și se pot elibera duplicate celor interesați ; printr-o telegramă din 3 februarie 1918,

ministrul României a transmis rezultatul acestui demers domnului Brătianu, Președintele Consiliului de Miniștri al României.

*Ministru
(ss) indescifrabil*

Asupra nenumăratelor demersuri întreprinse de România în cursul și după primul război mondial pe lângă reprezentanții Marilor Aliați, pe lângă Consiliul Reparațiilor, pe lângă Conferința Internațională de la Genua din 1922 și asupra cvasi-absenței acestor demersuri sub regimul comunist, vom reveni, cu o ultimă relatare, privind istoria vitregită a tezaurului român depus în Rusia pentru a-l proteja de tentațiile inamicului de capturare.

* * *

Din scrisoarea datată 8 aprilie 1918 a Legației României în Franța către Direcția Politică a Ministerului Afacerilor Străine al Franței, menționată mai sus, rezultă că Georges Clemenceau, Președintele Consiliului de Miniștri al Franței și Președinte al Comisiei de Pace, a garantat 310 milioane aur din tezaurul român de la Moscova, cu ocazia discuțiilor din 1-5 februarie 1918 cu ministrul României, dar a găsit nejustificată garantarea depozitelor Băncii Naționale a României, Casei de Depuneri și Consemnațiuni a României și altor bănci sau instituții particulare, depozite care constau în efecte publice, rente de stat, obligațiuni sau acțiuni ale diferitelor societăți, acte ale căror numere se cunosc și, în consecință, pot fi anulate la nevoie și apoi eliberate duplicate proprietarilor interesați. Obiecțiuni cu totul justificată. În baza acestor obiecțiuni ale lui Georges Clemenceau, România a procedat fără întârziere la elaborarea „Legii privitoare la emiterea duplicatelor titlurilor evacuate în timpul războiului la Moscova”, lege promulgată la 15 septembrie 1920 și publicată în Monitorul Oficial nr. 153/14 octombrie 1920.

În baza acestei legi instituțiile de credit, statul, județele, comunele, societățile în comandită, au eliberat titularilor duplicate după titlurile, acțiunile, obligațiunile, cupoanele etc. care au fost evacuate la Moscova și nerestituite proprietarilor.

Este important să reținem că prin Convenția de Armistițiu încheiată cu Germania la 11 noiembrie 1918, Statul german era obligat să restituie Aliaților aurul român și aurul rus ridicate de el sau remise lui. Restituirea trebuia să fie efectuată înainte de încheierea păcii.

Redăm mai jos, în traducerea noastră din limba franceză, un fragment din angajamentul guvernului german, formulat în protocolul din 1 decembrie 1918, urmare clauzelor financiare

„... Guvernul german se angajează să remită Aliatilor întreaga cantitate de aur, câtă ar fi ea, aparținând Guvernului rus sau român sau reprezentanților mandatați sau depozitați pe teritoriul Rusiei sau României în numele guvernului sau reprezentanților mandatați ai Puterilor Aliate și care ar fi fost luată de germani sau remisă lor, fie în virtutea Tratatului de la Brest - Litowsk și de la București și tratatelor suplimentare, fie pe orice altă bază.

Cu titlul indicativ și fără ca această enumerare să fie limitativă sub nici o formă, aurul menționat mai sus cuprinde :

- 1. Vărsămintele sau preluările de aur în monede sau lingouri.*
- 2. Remiteri sau preluări de polițe aur sau bonuri aur ale Administrației Minelor Rusiei, aceste bonuri sau polițe trebuind să fie remise în natură.*
- 3. Imobilizările conturilor în aur în băncile germane; acest aur trebuie să fie luat în natură.*

Rămâne înțeles că sumele datorate în aur României, în virtutea contractelor financiare pentru cumpărături de cereale, anterioare războiului, nu sunt cuprinse în acest paragraf.”

Prevalându-se de prevederile Convenției de Armistițiu cu Germania din 11 noiembrie 1918, mai sus menționate, (în mod special art. 19 din această Convenție), Primul Ministru al României, Ion I.C. Brătianu, a adresat un memoriu la data de 23 iunie 1919 Primului Ministru al Franței Georges Clemenceau, Ministrului Finanțelor Louis Lucien Klotz și Mareșalului Ferdinand Foch.

Redăm mai jos acest memoriu în traducerea noastră din limba franceză.

MEMORIU TRIMIS LA 23 IUNIE 1919
DE ION I.C. BRĂȚIANU LUI CLEMENCEAU, KLOTZ ȘI FOCH.
23 iunie 1919

DOMNULE

Am onoarea să atrag binevoitoarea dumneavoastră atenție asupra faptelor următoare:

În clauzele financiare, articolul 19 al Convenției de Armistițiu cu Germania, s-a stipulat că aceasta este obligată să restituie aurul rus sau român luat de germani sau remis lor.

Fără a avea confirmarea oficială în această privință, eu cred că această clauză a Convenției de Armistițiu a fost executată de germani în ce privește aurul român. Doresc să vă furnizez următoarele informații, rugându-vă să binevoiți a accepta propunerile pe care am onoarea să vi le prezint.

Nu pot ști exact care este cantitatea de aur pe care, prin această clauză a Convenției, Puterile Aliate și asociate au impus Germaniei să o restituie. Din acest motiv voi expune chestiunea în întregime sa în cele ce urmează.

Banca Națională a României, care este banca noastră de emisiune și care este o instituție privată, a fost obligată de circumstanțele războiului să efectueze transportul în Rusia, conform cererii Guvernului român, a unei cantități de aur în valoare de 315.154.920,41 franci, precum și bijuteriilor Majestății Sale Regina României, evaluate la acea epocă la șapte milioane franci. Autoritățile ruse competente ne-au dat adeverință de primire în bună regulă, garantând securitatea acestui depozit, restituirea și transportul lui în România. Depozitul este pe lângă aceasta garantat de Puterile Aliate. (sublinierea noastră).

În afară de aceste depozite în Rusia, Banca Națională a României avea la Reichsbank, înainte de declarația de război, o importantă cantitate de aur, care atinge cifra totală de 80.469.650 franci. Acest depozit este constituit în mărci aur efectiv, în coroane austriece aur efectiv, în franci francezi aur efectiv: Acest aur este de asemenea proprietatea numitei Bănci Naționale a României.

Nu pot să știu dacă prin articolul 19 al Convenției de Armistițiu s-a impus Germaniei să restituie Băncii Naționale a României numai aurul aflat în depozit la Berlin sau s-a înțeles să se impună obligația de a restitui și cantitatea de aur pe care Banca Națională a României o are în Rusia, dat fiind că acest aur este garantat de Puterile Aliate.

În cazul în care Puterile Aliate, pentru a asigura României restituirea aurului său aflător în Rusia, au cerut și Germaniei și au obținut restituirea egale de aur, vă rog Domnule să binevoiți a lua măsurile necesare ca această cantitate de aur să fie restituită Băncii Naționale a României, în același timp cu aurul aflător la Reichsbank, despre care am vorbit mai sus.

În cazul în care prin articolul 19 al Convenției de Armistițiu s-a înțeles a se cere Germaniei numai restituirea aurului pe care Banca Națională a României îl avea în depozit la Berlin, precum și aurul pe care în timpul ocupației României germanii l-au putut sustrage de la alte bănci sau de la particulari, vă rog Domnule să binevoiți a dispune ca această cantitate de aur să fie restituită Băncii Naționale a României.

Banca Națională a României mi-a adresat o cerere prin care m-a rugat să intervin pe lângă dv. pentru restituirea aurului său. De îndată ce voi fi primit răspunsul dv. noi am putea examina condițiile tehnice pentru efectuarea acestei restituiri.

(ss) Ion I.C. Brătianu.

Ministrul de Finanțe al Franței, Louis Lucien Klotz a răspuns memoriului Primului Ministru Ion I.C. Brătianu prin adresa din 5 iulie 1919, pe care o redăm mai jos în traducerea noastră din limba franceză.

*MINISTRUL DE FINANȚE
Cabinetul Ministrului*

Paris, 5 iulie 1919

DOMNULE PREȘEDINTE,

Ați binevoit a-mi atrage atenția asupra executării clauzelor financiare ale Convenției de Armistițiu cu Germania, în care s-a stipulat la articolul 19: că această Putere trebuie să restituie aurul rus sau român luat de germani sau remis lor.

Dv. m-ați întrebat în această chestiune care este cantitatea de aur român restituit de către Germania.

Am onoarea a vă face cunoscut că aurul primit de Puterile Aliate (93.526 kg aur fin) este numai aur rus, provenind în totalitate din vărsămintele efectuate în executarea Tratatului de la Brest - Litowsk. Cu privire la aurul român delegații germani la Comisia de Armistițiu de la Spa au declarat pe de o parte că: „nu au primit aur român de la începutul războiului cu România”. De altfel, Comisia de Armistițiu de la Spa, în

protocolul său din 1 decembrie 1919, a hotărât ca sumele datorate în aur României, în virtutea contractelor financiare pentru cumpărături de cereale anterioare războiului nu ar fi cuprinse în restituirea de efectuat de către germani cu titlul armistițiului. Germanii au declarat că depozitul efectuat la Reichsbank în contul Băncii Naționale a României nu ar intra în această categorie.

Puterile Aliate, neprimind de la Germania nici o cantitate din aurul român, orice reclamație ulterioară a României față de Germania se găsește astfel protejată. Dar se pare că la ora actuală orice nouă restituire nu mai poate fi obținută de la Germania decât prin intermediul Comisiei de Reparații prevăzute în tratat.

De îndată ce această comisie va fi constituită nu voi întârzia să-i transmit scrisoarea dumneavoastră.

Binevoiiți a agreea, Domnule Președinte, expresia înaltei mele considerațiuni.

(ss) Louis Lucien Klotz

În legătură cu poziția Germaniei găsim util să ne reîntoarcem în anul 1918, pentru a releva o interesantă intervenție a lui Alexandru Marghiloman, figură politică proeminentă din România începutului de veac (al XX-lea), cunoscut pentru orientarea sa filogermană.

În timpul tratativelor de la Brest - Litovsk dintre Rusia și Germania, Alexandru Marghiloman s-a deplasat la București, aflat la acea dată sub ocupația germană și a luat legătura cu Horstmann, șeful Secției politice Germane din teritoriul ocupat al României, căruia i-a înmănat, la data de 21 februarie 1918, o scrisoare în limba franceză (limba diplomatică a vremii). Redăm mai jos în traducerea noastră un fragment semnificativ din această scrisoare: „... Noi am discutat marți despre depozitul metalic al Băncii Naționale a României, aflat la Moscova. Acesta are o valoare de cca. 340 milioane aur. Noi căutăm o soluție: Eu întrevăd una. Dat fiind turnura neașteptată a chestiunii ruse, nu credeți că, dacă Guvernul dv. tratează din nou cu maximaliștii, el poate să-și asigure un privilegiu în această chestiune?.

Ca stat ocupant dv. aveți în sarcină situația economică a țării ocupate, care este cea mai mare parte a României. Dispariția acestui depozit metalic (tezaurul României - n.n.) va afecta foarte grav cursului biletului de bancă românească, ceea ce va însemna o serioasă diminuare a avuției publice. Fără să mai socotim că această cădere a biletului Băncii Naționale a

României va antrena căderea și a celuilalt bilet (german - n.n.), chiar și în afara eventualității unei păci separate cu România”...

Horstmann, convins de raționamentul lui Al. Marghiloman, a transmis scrisoarea acestuia, Guvernului german de la Berlin, cu un aviz favorabil. Dar guvernul german copleșit de dificultățile tratativilor cu Rusia în a-și apăra propriile interese, nu și-a asumat susținerea acestor propuneri judicioase, vizând drepturile României. Ei au ignorat răspunderile ce le-ar reveni pentru deteriorarea economiei române de sub ocupația lor, în cazul în care ar fi pierdut războiul, ipoteză inacceptabilă pentru nedesmințitul lor orgoliu, care s-a dovedit un rău sfetnic și în timpul celui de al doilea război mondial.

Intervențiile asidue ale Guvernului Regatului României privind tezaurul nostru s-au izbit mereu de tendințele Puterilor Aliate de a accepta compromisuri pentru salvarea unui echilibru politic factice, sacrificând uneori interesele noastre legiuite.

Cei care ne-au sfătuit - și noi am acceptat ca aliați fideli care își onorează angajamentele mai presus de orice - să încredințăm Rusiei tezaurul nostru spre păstrare; cei care ne-au îndemnat să acționăm împotriva actelor de trădare, de jaf și de anarhie comise de bolșevici pentru subminarea frontului ruso-român din Moldova, acțiunea noastră determinând reacția brutală a Kremlinului de a se sechestra tezaurul de la Moscova și de a ne declara război; cei care ne-au garantat 310 milioane aur din tezaurul nostru de la Moscova, prin glasul marelui Clemenceau, - au făcut și de data aceasta un joc diplomatic lipsit de rectitudine, așa cum se va vedea din concluziile Comisiei de Reparații, ce funcționa în cadrul Comisiei Păcii.

Pentru edificare redăm mai jos în traducerea noastră din limba franceză două articole din Tratatul de Pace de la Versailles semnat în 28 iunie 1919: articolul 231 și 233: În virtutea acestor articole România ar fi trebuit să fie despăgubită de toate pierderile suferite în timpul și din cauza războiului și în primul rând să-i fie restituit integral tezaurul sau echivalentul lui în aur.

„Articolul 231 - Guvernele Aliate și asociate declară și Germania recunoaște că Germania și aliații săi sunt răspunzători, pentru că le-au cauzat, de toate pierderile și de toate pagubele suferite de Guvernele aliatare și asociate și de naționalii lor ca o consecință a războiului ce le-a fost impus de agresiunea Germaniei și aliaților săi”.

Paragraful 9 prevede că pot reclama compensații de la Germania „pentru pagube aduse tuturor proprietăților în orice loc ar fi situate ele, aparținătoare la una din Puterile Aliate sau asociate sau resortisanților lor

(fac excepție lucrările sau materialele militare sau navale), care au fost ridicate, acaparate sau deteriorate sau distruse prin acte ale germanilor sau aliaților lor pe uscat, pe mare sau în aer, sau pagube cauzate ca urmare directă a ostilităților sau a tuturor operațiunilor de război”.

„Articolul 233 - Valoarea totală a numitelor pagube ale căror reparații revin ca obligație pentru Germania va fi fixată de o comisie interaliată, care va lua titlul de Comisia Reparațiilor și va fi constituită în forma și având puterile indicate mai jos și în anexele II și VII alăturate.

Această Comisie va studia reclamațiile și va da Guvernului german facultatea echitabilă de a se face audiat.

Concluziile acestei Comisii în ce privește valoarea totală a pagubelor determinată mai sus vor fi redactate și notificate Guvernului german cel târziu până la 1 mai 1921, ca reprezentând totalitatea obligațiilor sale. Comisia va stabili în același timp un ștat de plăți prevăzând perioadele și modalitățile de achitare de către Germania a datoriei sale integrale într-o perioadă de treizeci de ani, începând cu data de 1 mai 1921”.

Paragraful 12, litera c din anexa II prevede:

„În scopul facilității și urmării restaurării imediate vieții economice a tuturor țărilor aliate și asociate, Comisia, conform articolului 235 va primi de la Germania ca garanție și recunoaștere a datoriei sale, un prim vărsământ de bonuri la purtător în aur, libere de taxe sau impozite de orice natură, stabilite sau susceptibile de a fi stabilite de Guvernele imperiului sau statelor germane sau de orice autoritate dependentă de acestea; aceste bonuri vor fi remise în acout în trei tranșe așa cum se arată mai jos, marca aur fiind plătitibilă conform articolului 262 din Partea IX „Clauze Financiare” din prezentul tratat.

Pentru a fi emise imediat 20 miliarde (douăzeci miliarde) mărci în aur în bonuri la purtător, plătitibile până la 1 mai 1921 sau mai târziu, fără dobândă, se vor aplica în mod special la amortismentul acestor bonuri vărsămintele pe care Germania s-a angajat să le efectueze conform articolului 235, făcând deducția sumelor rambursării cheltuielilor de întreținere a trupelor de ocupație și cheltuielilor de aprovizionare cu alimente și materii prime; acele bonuri care nu ar fi fost amortizate la data de 1 mai 1921 vor fi atunci schimbate cu bonuri de același tip, prevăzute în paragraful 12, litera c, anexa II”.

„Articolul 262 - Orice obligație a Germaniei de a plăti în monedă la cursul legal și exprimată în mărci aur, în executarea prezentului tratat, va fi plătitibilă la alegerea creanțierilor, în lire sterline aur plătitibile la Londra, în

dolari aur USA, plătibili la New York, franci aur plătibili la Paris și lire italiene aur plătibile la Roma.

S-a convenit ca monedele de mai sus să aibă greutate și titlul legal stabilit la 1 martie 1914 pentru fiecare din ele”.

Guvernul României prevalându-se de prevederile articolelor de mai sus din Tratatul de Pace de la Versailles și în special de prevederile din Anexa II, paragraful 12, litera c, și argumentând că pierderea tezaurului României de la Moscova este consecința directă a operațiunilor de război a solicitat ca Guvernul german să emită bonuri la purtător aur, iar dacă se va obiecta că acest tezaur nu este definitiv pierdut, aceste bonuri să fie plătite numai atunci când se va avea certitudinea pierderii tezaurului, iar în cazul în care Banca Națională a României va intra în posesia integrală a acestui tezaur de la Moscova, să se restituie aceste bonuri.

Această solicitare a Guvernului României, înțeleaptă, rezonabilă și în același timp conformă cu prevederile Tratatului de Pace de la Versailles, era în avantajul ambelor părți - și aici se vede înaltul spirit de justiție al reprezentanților României - și în același timp garanta acoperirea emisiunii biletelor de bancă ale Băncii Naționale a României, pentru că aceste bonuri la purtător exprimau valută aur conform articolului 262.

Cu toată străduința depusă de Guvernul român, cu toată elocința sa, cu toată temeinicia, claritatea și legitimitatea incontestabilă a argumentelor prezentate, Comisia Reparațiilor a ajuns la aberanta concluzie că transportul la Moscova a tezaurului României, nefiind consecința directă a războiului, România nu poate ridica nici o pretenție asupra fostelor inamice!!!

* * *

Așa dar România, aliata de la început a Puterilor Aliate (nu ca Italia venită mai târziu din tabăra Puterilor Centrale), invadată de trupele germane și ocupată în cea mai mare parte de acestea, silită de a-ți retrage la Iași întreaga administrație în frunte cu Guvernul, silită să-și pună la adăpost în Rusia aliată tezaurul său, sfătuită în acest sens de Puterile aliatare, ajunsă în situația critică de a se refugia în pribegie însuși Guvernul țării, operație convenită cu Guvernul Rusiei, situație critică provocată exclusiv de agresiunea armatelor germane asupra teritoriului național al României pe care l-au ocupat prin operațiuni de război, - România nu putea ridica nici o pretenție asupra forțelor inamice”: Tratatetele diplomatice, fie ele de

relevanță istorică, rămân uneori tributare negocierilor. Or negocierea este incompatibilă cu spiritul de justiție și înclină balanța de obicei spre cei „mari”! Dovadă că România aliata Puterilor Aliate învingătoare în primul război mondial, nu a avut dreptul să-și redobândească tezaurul de aur furat și nerestituit nici până astăzi, după aproape nouă decenii !

Guvernul Regatului României nu s-a înclinat în fața acestei nedreptăți strigătoare la cer.

Clasa politică din acele vremuri se identifica fără ezitare cu „destinul istoric” al țării, mai presus de interesele partizane. Intervenția filogenarului Al. Marghiloman, personalitate marcantă a opoziției, pe lângă Autoritatea germană de ocupație, pentru tezaurul României, nu a fost un caz singular.

În baza aliniatului 3 al rezoluției adoptate de Consiliul Suprem al Puterilor Aliate la Cannes în 06 ianuarie 1922, Guvernul României a depus la Conferința Economică de la Genua un memoriu amplu documentat prin care cerea Puterilor întrunite la Conferință în aprilie 1922 restituirea integrală și neîntârziată a tezaurului României depozitat la Moscova în timpul și din cauza operațiunilor de război.

Redăm mai jos textul acestui memoriu, în traducerea noastră din limba franceză.

MEMORIU

*prezentat Conferinței de la Genua din aprilie 1922
privind tezaurul României depozitat la Moscova
în timpul și din cauza războiului.*

„Depozitul făcut de România în Rusia, denumit în mod curent „Tezaurul român de la Moscova”, este compus din:

1. Totalitatea valorilor metalice în aur ale Băncii Naționale a României, bancă privată cu privilegiu de stat.

2. Bijuterii aparținând Majestății Sale Regina României.

3. Depozitul Casei de Depuneri și Consemnațiuni a României, aparținând particularilor și constând în valori, titluri, bijuterii, documente, acte de familie, testamente, tablouri de maeștri etc.

4. Valori și arhive aparținând instituțiilor financiare și băncilor private (arhive ale Creditului Funciar Rural, conținând acte de proprietate ale unui număr mare de bunuri funciare).

5. Documente, cărți rare, arhive și tablouri aparținând Academiei Române și Pinacotecii etc.

Acest depozit a fost constituit în urma evenimentelor provocate de război în următoarele împrejurări.

În luna septembrie 1916 sub amenințarea invaziei teritoriului (României - n.n.) de către inamic, în momentul în care sub presiunea formidabilă a acestuia, forțele române fiind silite să se replieze luptând, Guvernul român a fost obligat, la rândul său, să ia de acord cu statele majore aliante, în afară de măsurile dictate de împrejurări, și alte măsuri de conservare printre care în primul rând s-a hotărât evacuarea valorilor și transferul la Iași a sediului și avuției Băncii Naționale a României. (Jurnalul Consiliului de Miniștri nr. 2080 din 08 decembrie 1916).

Precipitarea impetuoasă a forțelor inamice pe frontul oriental de sud-est a dobândit atât de mare importanță, încât stabilizarea frontului a devenit nesigură. Guvernul român a fost obligat de acest fapt să prevadă noi măsuri de securitate generală. Împrejurările erau de așa natură încât apăruse gândul la dura eventualitate a abandonului solului național. România a fost sfătuită (de Puterile aliante - n.n.) atunci să pună în siguranță la Moscova stocul metalic (în aur - n.n.) al Băncii Naționale a României. (sublinierea noastră). O înțelegere intervenită în această chestiune între Guvernul român și Guvernul rus la data de 14/27 decembrie 1916 stabilea condițiunile acestei acțiuni. (scrisoare semnată de ministrul Rusiei la Iași generalul Mossoloff) transportul stocului metalic al Băncii Naționale a României a fost efectuat în condițiile prevăzute și depozitul compus din 1.740 casete, controlate în forma cuvenită de reprezentanții autorizați de cele două guverne, a fost efectuat la Kremlin (Sala Armurilor) în 21 decembrie/ 3 ianuarie 1917. Protocoalele și procese verbale încheiate și semnate de numiții reprezentanți în 16 februarie 1917, dată la care au fost terminate operațiunile de control, constatau valoarea care se ridica la 314.580.456 franci, 84 centime aur efectiv și în plus două casete conținând bijuteriile Maiestății sale Reginei României, evaluate la acea dată la 7.000.000 franci aur efectiv și garantau păstrarea precum și transportul la înapoierea în România.

Izbucnind revoluția în Rusia în 1917, Guvernul provizoriu rus a dispus la rândul său aplicarea de sigilii pe compartimentele speciale unde se găsea tezaurul român. Securitatea precum și intangibilitatea lui continuau deci să fie asigurate de noul regim. În iulie 1917 aceleași necesități imperioase ale războiului au pus Guvernul român în situația de a evacua obligatoriu în Rusia și valorile ce mai rămăseseră în Moldova, aparținând fie statutului

însuși, fie Băncii Naționale a României, fie altor numeroase instituții și bănci.

Urmare unei noi înțelegeri cu Guvernul rus, confirmată de ministrul Rusiei la Iași, la data de 27 iulie 1917 s-a procedat la un nou transport care consta în 188 casețe, conținând valoarea de 1.594.336.721 franci, 09 centime din care 574.523 franci, 57 centime aur efectiv aparținând Băncii Naționale a României. Valoarea avuției evacuate aparținând altor instituții financiare, conținută în 1 621 casețe depășea suma de șapte miliarde și jumătate. În acest transport au fost de asemenea evacuate, în afara valorilor în numerar, bijuterii, tablouri și alte diverse depuneri făcute de particulari, acte de proprietate, acte de familie, testamente, arhive de bănci etc.

Reprezentanții autorizați ai celor două Guverne au semnat, la data de 5 august 1917, protocoalele constatând depozitarea acestor valori la Kremlin, respectiv la Sudnaia Kassna, Guvernul rus garantând, de asemenea, conservarea și înapoierea în România (sublinierea noastră). Luptele politice între diferitele facțiuni politice înveninându-se tot mai mult, situația la Moscova a devenit foarte gravă. Sub bombardamentele neîncetate și printre mișcărilor cele mai anarhice, cu toate vexațiunile de tot felul săvârșite împotriva personalului românesc din garda depozitelor, depozitele au rămas, un timp, încă intacte. Dar după accederea la putere a partidului maximalist, reprezentanții Sovietelor la Moscova au început să manifeste intenția de a pune mâna pe tezaur și pe celelalte depozite ale statului român. Tipografia instalată în acest oraș de Banca Națională a României a fost sechestrată, biletele de bancă imprimare sau în curs de imprimare au fost ridicate. Guvernul român, prevenit (asupra acestor intenții și fapte - n.n.) de către Consulatul General al României a informat de urgență guvernele aliate de pericolul ce amenință depozitele (române - n.n.) și a solicitat concursul lor.

În acest timp, urmare abandonării frontului de sud-est de către trupele rusești, Guvernele aliate au intervenit pe lângă Guvernul român să dispună luarea unor măsuri de poliție împotriva trupelor rusești în debandadă, care făceau ravagii în Moldova. Guvernul român cu grija pentru garantarea securității depozitelor sale de la Moscova, a condiționat intervenția sa de garantarea colectivă a tezaurului de către aliați (tezaurului nostru evacuat la Moscova - n.n.), garanție care i-a fost dată imediat prin telegrama ministrului României la Paris în 21 februarie. (sublinierea noastră).

Urmare acestei situații Guvernul Sovietelor de la Petrograd s-a declarat în stare de război cu România. Fapt fără precedent în Drepturile omului, ministrul României, Diamandi, precum și întregul personal al Legației, au fost arestați și încarcerați la Fortăreața Petro - Pawlosk. S-a hotărât execuția lor, dar în urma intervenției energice a ambasadorilor Puterilor Aliate, Guvernul sovietic s-a mulțumit să-i expulzeze.

În această gravă situație, Ambasada Franței la Petrograd a fost autorizată să reprezinte și să apere interesele României. Consulul General al României la Moscova a predat Consulului general al Franței, odată cu arhivele sale - de acord cu directorul Băncii Naționale a României și cu directorul Casei de Depuneri și Consemnațiuni a României - și cheile tezaurului român precum și documentele originale care confirmau existența depozitului de la Kremlin (procesul verbal din 7/20 februarie 1918).

În urma intervențiilor menționate mai sus, făcute de Guvernul român pe lângă Guvernele aliate pentru a asigura protecția tezaurului, ambasadorul Franței de la Petrograd a încredințat Consulului său general de la Moscova să facă un demers conservator pe lângă Comisarii poporului. Acest demers, la care s-a asociat și Consulul General al Angliei, a fost efectuat în 14 februarie 1918, sub forma unei note verbale, citită domnului Fritsche, Comisar al poporului pentru afacerile externe. În 27 februarie domnul Fritsche a cerut Consulului General al Franței să-i înmâneze cheile depozitului (român - n.n.). La observația Consulului General al Franței că el nu poate consimți să predea depozitul nici unei persoane decât reprezentantului oficial al României, domnul Fritsche a răspuns că „valorile aparținând Guvernului Român au fost pur și simplu confiscate în baza deciziei Comisarilor poporului din Petrogard și în temeiul stării de război și că el (Fritsche - n.n.) pretinde predarea cheilor la nevoie prin forță.” (sublinierea noastră).

Consulul Franței constrâns în acest fel (nesăbuită amenințare cu forța! - n.n.) și după ce a cerut asistența Consulilor generali britanic și american, a redactat un protocol prin care constata faptele. După ce a luat cunoștință de acest protocol, în prezența numiților Consuli general, Comisarul afacerilor externe Fritsche și-a limitat pretențiile sale la predarea cheilor cu condiția ca:

1. predarea să fie temporară;
2. deschiderea ușilor și vizita să se facă în prezența agentului consular francez. (După obrăznicia și aroganța anterioară rămase fără

rezultatul scontat de el, Fritsche recurge prin propunerea de mai sus la o mârșavă înșelătorie, așa cum se va vedea în următoarele – n.n.).

Dat fiind această nouă propunere, Consulul General al Franței a cerut la rândul său o garanție scrisă referitoare la intangibilitatea valorilor române. Domnul Fritsche a consimțit și la data de 1/14 martie 1918, sub nr. 7595 a dat în scris asigurarea că „valorile Guvernului român, depozitate în conformitate cu protocoalele cunoscute, vor rămâne intacte”. În urma acestei declarații i-au fost predate cheile, depozitul a fost vizitat și, sub pretextul că aparțin Sovietelor, au fost ridicate opt casete, dar care în realitate conțineau bilete de bancă românești de doi lei, în sumă totală de 1 350 000 lei, după care cheile au fost restituite Consulului General al Franței. (La acea dată biletele de bancă românești aveau acoperire în aur - n.n.).

În luna august 1918, după arestarea Consulului General al Franței, cheile tezaurului român, pe care el le mai avea în păstrare, au fost predate Consulului General al Danemarcei, însărcinat de acum înainte cu protecția intereselor franceze.

Este de remarcat că în acel timp Banca Națională a României, intervenind pe lângă Comisarul poporului pentru afacerile externe, prin intermediul Consulatului General al Norvegiei, însărcinat cu protecția intereselor românești, spre a obține restituirea arhivelor sale precum și biletelor de bancă imprimare și hârtiei speciale sechestrare la Tipografia (Băncii Naționale a României - n.n.) din Moscova Comisarul afacerilor externe a răspuns Consulatului Norvegiei că în această chestiune privind România, el nu putea decide nimic, fără avizul „tovarășului Rakowsky”, președintele Sovnacorni (nr. 355 din 9 septembrie 1918). Acest aviz nu a fost de altfel comunicat niciodată.

Începând cu data aceasta un „greu mister” apăsa asupra destinului tezaurului român de la Moscova. Ar exista toate motivele de a crede că acest tezaur nu se mai găsește în starea sa anterioară, ci el ar fi fost luat și dispersat.

Când Guvernul Sovietelor a propus Guvernului român să antameze negocieri privind navigația pe Nistru, chestiunea tezaurului a fost pusă dar invers, de înșiși delegații ruși, care au pretins reprezentanților români să renunțe la restituirea tezaurului. (sublinierea noastră).

Mai târziu când delegații români s-au întâlnit cu delegații sovietici la Varșovia, aceeași chestiune le-a fost pusă de sovietici. Potrivii

instrucțiunilor date de Guvernul lor, reprezentanții români au solicitat mai întâi restituirea integrală a tezaurului, înainte de începerea discuțiilor.

În rezumat rezultă clar din faptele expuse anterior că :

Guvernul român obligat de necesitățile de război și sub auspiciile Guvernelor aliate, încrezător pe de altă parte în angajamentele luate de Guvernul rus - a dispus transportarea în Rusia, la început stocul metalic al Băncii Naționale a României de 314.580.456 franci și 84 centime, aur efectiv și două casete conținând bijuterii estimate la șapte milioane franci, proprietatea Maiestății sale Reginei României, precum și, ulterior, mai mult de șapte miliarde și jumătate valori aparținând fie statului, fie Băncii Naționale a României, fie altor instituții financiare publice sau private.

Acest depozit constituie în ansamblul său avut privat aparținând particularilor. El este garantat de angajamentele luate de Rusia referitoare la conservarea, securitatea sa și înapoierea sa în România, după cum urmează:

1. Nota Ministerului Rusiei la Iași, nr. 148 din 11 decembrie 1916 (Anexa A).

2. Protocolul semnat la data de 14/27 decembrie de ministrul Rusiei la Iași, special autorizat în acest scop de către Guvernul rus, nr. 1267 din 14 decembrie 1916 (Anexa B).

3. Protocolul semnat la Moscova de reprezentanții guvernelor rus și român în 16 februarie 1917 (Anexa C).

4. Nota ministrului Rusiei la Iași, nr. 1621 din 24 iulie 1917 (Anexa D).

5. Nota ministrului Rusiei la Iași nr. 1672 din 27 iulie 1917 (Anexa E).

6. Protocoalele semnate în 27 iulie 1917 de ministrul Rusiei la Iași (Anexele F și G).

7. Procesele verbale semnate la Moscova de reprezentanții Guvernelor rus și român în 5/18 august 1917 (Anexele H și I).

Aceste obligații nu pot fi contestate.

În consecință Guvernul Român împuternicit de dreptul său și sprijinindu-se în ultimul rând pe aliniatul 3 al rezoluției adoptate de Consiliul Suprem al Puterilor Aliate la Conferința de la Cannes din 6 ianuarie 1922, cere Conferinței reunite la Genua ca, luând în considerare justului revendicare, să binevoiască a hotărî restituirea integrală și imediată a depozitului făcut de România în Rusia, în împrejurările mai sus expuse”.

(ss) semnătura reprezentantului României

Conferința Economică Internațională de la Genua din aprilie 1922 a considerat pe deplin justificată cererea României de restituire integrală a tezaurului său de la Moscova și a hotărât prin clauza XIII următoarele:

„Guvernul rus va restitui Guvernului român valorile depozitate la Moscova de numitul Guvern român”. (sublinierea noastră).

Hotărârea aceasta a fost comunicată în mod oficial delegației ruse prin intermediul Ministerului Afacerilor Externe a Franței, la data de 2 mai 1922.

De atunci au trecut optzeci și doi de ani dar hotărârea încă nu s-a aplicat !

Ion I.C. Brătianu, Primul Ministru al României care a condus delegația noastră la Conferința de la Genua scria fratelui său Vintilă (personalitate politică marcantă din perioada interbelică) după încheierea Conferinței, următoarele: „... *Până acum a mers bine ... am făcut mai intime relațiile cu Franța, le-am stabilit bine, chiar cordiale cu Anglia, am adus pe italieni la demonstrații de amicitie și am menținut solidaritatea Antantei ... În memorandumul rus s-au prevăzut toate cestiunile noastre ... respective statu-quo teritorial și politic și restituirea depozitului de la Moscova. Nu trebuie să vă faceți iluzii. Nu sunt șanse să revedem aurul Băncii Naționale, care e mâncat !”*

Ion I.C. Brătianu, un distins om politic bine informat și clarvăzător, a avut din nefericire, dreptate!!

După război relațiile noastre politice cu Sovietele nu au putut fi reluate decât în 1934, pentru că toate demersurile noastre pentru restabilirea lor se izbeau sistematic de reclamarea teritoriului Basarabiei!

În perioada „arondării” României de către Puterile occidentale „lagărului socialist”, prin Conferința de Pace de la Paris din 1947, demersurile guvernelor noastre comuniste pentru restituirea tezaurului nostru de la Moscova au fost inexistente. Totuși în 1956, în scopuri propagandistice, ne-a fost restituită o parte din „Tezaurul de la Pietroasa”: Cloșca cu puii de aur (incompletă).

Nicolae Ceaușescu, prezent la Moscova în fruntea unei delegații românești, a avut curajul să solicite lui Brejnev restituirea tezaurului nostru în întregime. Dar Brejnev a refuzat să recunoască existența acestui tezaur, iar la invocarea de către partea română a declarației publice a lui Trotzki, șeful Guvernului rus, făcută la ordinul scris al lui Lenin, că „Tezaurul va fi restituit dar nu oligarhiei ci în mâinile poporului”, Brejnev a trecut la intimidarea părții române, perorând despre principiile politice frățești ale internaționalismului proletar, ce nu puteau fi încălcate fără mari riscuri !

În 1990, Președintele Ion Iliescu a solicitat deasemenea lui Gorbaciov restituirea acestui tezaur, la care Gorbaciov a replicat cu totală candoare: „Nu cunosc ... Este necesar să ne documentăm în această privință.”

Cu ocazia încheierii Tratatului de prietenie cu Federația Rusă în anul 2003, partea română a ridicat din nou chestiunea restituirii tezaurului, dar a aflat cu surprindere că nici Putin, fostul șef al Serviciilor de Informații al Rusiei și Președintele în funcțiune al Federației Ruse „nu cunoștea nimic” despre acest tezaur. S-a stabilit în consecință să se formeze o ... comisie, care să studieze etc., etc...

Nu cunoaștem dacă această Comisie a fost formată și nici eventualul stadiu al studiilor aprofundate.

Umila noastră părere este că cel puțin documentele semnificative și angajante privind obligațiile de restituire a tezaurului de către Rusia, expuse în prezenta lucrare, în afară de multe altele, se pot descoperi cu ușurință în arhivele diplomatice, fără „studii aprofundate”. Mai greu de descoperit rămâne voința politică!

PERPETUAREA UNUI ABUZ (Recapitulare)

Primul război mondial a izbucnit la 28 iulie 1914, când armata Imperiului Austro-Ungar a atacat Serbia pretextând uciderea la Saraievo a prințului Franz Ferdinand, moștenitorul tronului imperial de către Gavril Prinkip, un student sârb.

Războiul s-a extins imediat, antrenând în final 33 de țări cu o populație de peste un miliard de locuitori.

Combatanții principali: Puterile Centrale agresoare (Austro-Ungaria, Germania) versus Puterile Aliate (Franța, Anglia, Rusia, la care în 1916 s-a raliat și România).

Spre finele anului 1916 ofensiva puternică a Puterilor Centrale pe frontul din România a silit Guvernul român să se refugieze în Moldova la Iași, împreună cu Familia Regală, cu Banca Națională și cu toate instituțiile centrale.

Situația pe front devenind alarmantă, Guvernul României, după o consultare prealabilă cu Puterile Aliate și cu acordul ferm al Rusiei, a hotărât transportul și depunerea în siguranță a tezaurului la Moscova.

S-au efectuat două transporturi:

- primul la data de 14/27 decembrie 1916 constând din 1740 casete în valoare de 321.580.456,84 lei aur și 2 casete cu bijuteriile Reginei Maria, în valoare de 7.000.000 lei aur;

- al doilea transport la data de 27 iulie, constând din 3.549 casete în valoare totală de 9.416.417.177,93 lei aur.

Cu ocazia ambelor transporturi ale tezaurului s-au încheiat protocoale, atât la plecarea de la Iași, cât și la sosirea la Moscova și depozitarea la Kremlin și la Sudnaia Kassna, semnate de reprezentanții autorizați ai Guvernului României și ai Guvernului Rusiei, aceștia din urmă garantând conservarea, securitatea și înapoierea în România la cererea acesteia.

În 1917 a izbucnit revoluția în Rusia, familia Țarului Nicolae al II-lea a fost arestată și Guvernul Imperial înlăturat.

Guvernul provizoriu prezidat de Trotzki, la ordinul lui Lenin a declarat public că bolșevicii „vor restitui tezaurul României, dar nu oligarhiei, ci poporului român”. În această situație gravă, Guvernul României, prin ministrul său la Paris, Victor Antonescu, a solicitat Primului Ministru al Franței, Georges Clemenceau, „Le Tigre” garantarea tezaurului român de la Moscova. El a acceptat să garanteze 310 milioane aur după ce a luat acceptul aliaților.

Guvernul bolșevic a continuat abuzurile, mergând până la arestarea și întemnițarea în Fortăreața Petro-Pawlosk, a Ministrului României în Rusia, Diamandi, cu intenția de a-l executa, dar la intervenția energică a Puterilor Aliate acesta a fost eliberat și expulzat imediat.

Cheile tezaurului român au fost predate Consulului General al Franței la Moscova, acesta reprezentând interesele României în Rusia. Continuând șirul de abuzuri și de sfidare a dreptului internațional, Comisarii Poporului au arestat și Consulul General al Franței și l-au expulzat. Cheile au fost predate Consulului Danemarcei. Acesta fiind obligat să se înapoieze în țară a fost rugat de Guvernul României să ia cheile cu el și să le predea Ministerului Afacerilor Străine al Franței. Nu peste mult timp au fost obligați să părăsească Rusia bolșevică și ultimii delegați români, reprezentanții Băncii Naționale a României.

Astfel tezaurul României de la Moscova a încăput pe mâinile bolșevicilor, de acum ne mai fiind stânjeniți de nimeni. Pe piața internațională au fost găsiți în circulație „carolinii” românești din tezaur (moneda de aur bătută sub domnia lui Carol I). Sovietelele bântuite de anarhie,

atinse de colaps economic, au recurs la jefuirea tezaurului, pentru a-și asigura importurile acceptate numai contra aur.

Întunecata istorie a tezaurului României de la Moscova nu s-a sfârșit. Un tragic destin al națiunii noastre agresate, jefuite de năvălitorii de ieri și de astăzi, care ne-au cotoplit teritoriul național, ne-au pustiit ogoarele, ne-au scrumit vetrele, ne-au înșfăcat avuțiile, ne-au răpit tineretul, când n-au apucat să-l ucidă, ne-au furat până și luminile culturii, ne-au falsificat istoria, au dus și mai duc și astăzi o barbară campanie de deznaționalizare a românilor rămași în afara granițelor noastre teritoriale anexate de ei cu forța și prin jocul obscur uneori al culiselor geopolitice.

BIBLIOGRAFIE

- C.I. Băicoianu *Istoria politicii noastre monetare și a Băncii Naționale.* (1933)
- I.G. Bibicescu *Opt ani în Banca Națională a României.* (1921)
- Biblioteca Academiei Române. *Fondul Ion I.C. Brătianu*
- Constantin Coțescu *Istoricul strămutării la Moscova a tezaurului Băncii Naționale a României.* (1918)
- Constantin Diamandi *Amintiri din viața diplomatică.* (1922)
- George Georgescu *Fapte, împrejurări și amintiri din timpul neutralității și războiului 1914-1919.* (1933)
- Constantin Kirițescu *Istoria războiului pentru întregirea României 1916 - 1918.*
- Alexandru Marghiloman *Note politice.* (1919)
- Alexandru F. Mihail *Noi complectări despre tezaurul de la Moscova.* (1933)
- Voicu Nițescu *Douăsprezece luni în Rusia și Siberia.* (1932)
- D.D. Pătrășcanu *În fața națiunii.* (1925)
- Mihail Romașcanu *Tezaurul României de la Moscova.* (1934)
- Victor Slăvescu *Istoria Băncii Naționale a României.* (1925)
- Emanoil Vasile *Noțiuni elementare de drept public.* (1923)

Petru Olosu s-a născut în 1917 la Brad, în Țara Moșilor, ca strănepot al preotului Ioan Laslău, tribun al lui Avram Iancu. A terminat cursurile Liceului de Stat din

Petroșani, ca șef de promoție, premiant de onoare al Liceului, premiant al „Tinerimii Române” și al „Misiunii Universitare Franceze în România. Urmează cursuri de drept și filozofie, dar nefinalizate. Obține diploma de inginer de mine și metalurgie magna cum laude. Este veteran de război cu gradul de locotenent-colonel de rezervă.

Colaborator fidel al periodicului de informare locală „Zarandul”, al Consiliului Local Brad (seria nouă).

I.S.B.N. 973-8438-22-5

SALA